

PIARISTA DIÁK KIS KALAUZA

KINCSA

Giuseppe d. Mre di Dio Minis.o G. D. S. P.

Kal. Szent József legrégibb hazai képe és névaláírása. Az olasz aláírás rövidítések nélkül: Gioseppe di Madre di Dio, Ministro Generale delle Scuole Pie. Magyarul: Isten Anyjáról nevezett József, a Kegyes Iskolák egyetemes főnöke.

A PIARISTA DIÁK

KIS KALAUZA

HETEDIK KIADÁS

BUDAPEST
STEPHANEUM NYOMDA
1943

Nihil obstat. *Dr. Colomanus Tóth*, censor dioecesanus. Nr. 3166/1943. Imprimatur. Strigonii, die 30. Aprilis 1943. *Dr. Michael Török*, vic. gen. s.

Nr. 410. Imprimi permittitur. Budapestini, die 4. Apr. 1943. *Julius Zimányi*, praep. prov.

Kiadja a Kegyestanítórend.
Stephaneum nyomda Budapest. Felelős: ifj. Kohl Ferenc.

I.

KALAZANCI SZENT JÓZSEF,

a Kegyestanítórend alapítója.

Kalazanci Szent József Spanyolország északkeleti részében, az aragóniai Petraltában született 1556. szeptember 11-én, abban az évben, melyben a másik nagy spanyol rendalapító, Loyolai Szent Ignác meghalt. Atyja Kalazanc Péter volt, ki övéi közt családi hagyományképen ápolta a vallásosságot. Anyja, Gaston Mária, szelíd, jólelkű és szeretetreméltó asszony. Családja régi nemesi család, mely azonban idővel elszegényedett s kardforgatás helyett keze munkájával volt kénytelen megkeresni mindennapi kenyerét.

A szülők nagy gondot fordítottak szemök fényének, a kis Józsefnek nevelésére, ki reményen felül beváltotta a beléje helyezett bizalmat. Már a gyermekben felragyogtak a leendő nagy szent erényei és jelentkeztek a későbbi nagy nevelő vonásai. Maga köré gyüjtötte társait és Isten szeretetére oktatta. Társai rajongtak érte, buzdultak példáján és kis szentnek nevezték. Mindenkit elragadott lényének két ragyogó tulajdonságával, az ifjúság két legdrágább kincsével: ártatlanságával és

értelmével. E tekintetben alig lehet szebb példaképet állítani az ifjúság elé, mint a gyermek Kalazanci Józsefnek szeretetreméltó alakját!

A mai középiskolával nagyjából egyenrangú grammatikai és humanisztikus tanulmányok elvégzése után egyetemi tanulmányait Leridában kezdte és Valenciában folytatta. Innét később egy súlyos kísértés diadalmas kiállása után Alcala de Henaresbe távozott. Egymásután bölcseletet, egyházi és világi jogot s végül teológiát tanult. A három utóbbiból a doktorátust oly fényes sikerrel tette le, hogy híre az egész országban elterjedt, széltében-hosszában csak doktor Kalazanc néven emlegették és de la Figuera Gáspár, a salamancai egyetem nagyhírű tanárából lett jaccai püspök, «a bölcseség napja», udvarába hívta őt.

Hivatása az egyházi pályára vonzotta, atyja azonban katonának szánta. Bátyja elhalálozása után József maradt az egyetlen fiú a családban, s a család fennmaradásáért aggódó apa azt szerette volna, hogy ő legyen a család fönntartója. E nehéz helyzet megoldását az isteni Gondviselés végzése adta meg: József megbetegedett s fölgyógyulásához nem volt remény. A megtört apa ekkor beleegyezett fiának kérésébe s megengedte, hogy fölgyógyulása esetén fia egész életét az Úr szolgálatának szentelje s az egyházi pályára lépjen.

Fölgyógyult s szent lelkesedéssel öltötte föl a papi köntöst. 1583-ban beteljesült leg-

forróbb óhajtása, pappá szentelték s megkezdhette áldásos működését a lelkek javára. Nagy sikerei nagy kitüntetéseknek lettek a forrásai, ő azonban mindvégig szerény, alázatos s önmaga iránt szigorú maradt. Vagyonát pazar kézzel osztogatta a szegényeknek ; legfőbb öröme volt jót tenni.

Nyolc évig munkálkodott így. Kiváló tehetsége és sikerei következtében II. Fülöp a legközelebb megüresedő püspöki széket szánta neki. Ekkor azonban életiránya hirtelen más fordulatot vett.

Valami titkos szózat, lelkének sejtelmes ösztöne a kereszténység fővárosába, Rómába küldözgette : *Josephe, vade Romam!* József, menj Rómába ! Sokat gondolkodott, töprengett, de főleg imádkozott. Végre is engedett a szózatnak, elbúcsúzott hazájától s 1592-ben Rómába utazott.

Itt feltűnés nélkül szeretett volna élni, azonban spanyolországi püspöke fölhívta Colonna bíboros figyelmét a buzgó papra. A bíboros házába hívta, unokaöccsének nevelését bízta rá s mint kiváló hittudóst házi teológusának nevezte ki.

Kalazancius több évet töltött a bíboros házában. Természetesen itt sem feledkezett meg erénygyakorlatairól. Bámulatos, mi mindent tudott Kalazancius tenni csak egy nap alatt is ! Kora hajnalban kelt, hosszasan imádkozott, aztán sorra látogatta Róma bazilikáit, majd a kórházakba ment, kiszolgálta a betegeket, oktatott, vigasztalt s e mellett bő alamizsnát osztogatott. A foglyokra is gondolt, akiknek lelkét igyeke-

zett a jóra hajlítani. Déltájban elfogyasztotta legtöbbször kenyérből és vízből álló ebédjét. A bíboros asztalánál vajmi ritkán étkezett. Délután növendékét oktatta s házi teológusi tisztét teljesítette. Majd újra látogatta betegeit és foglyait s hazakerülve, fáradhatatlanul szolgált a bíborosnak. Az álom rendszerint hosszas imádságai közben lepte meg; legtöbbször az asztalra támaszkodva vagy térdelve aludt el, ágyát nemigen használta.

Mikor Rómában kitört a pestis, lankadást nem ismerve járta az utcákat élelmiszerekkel és orvosságokkal. Mikor pedig a Tiberis kiöntött s nagy veszedelembe sodorta a város lakóit, a mentők között kivált Kalazancius hatalmas alakja, amint birkózott a kíméletlen habokkal.

Mivel napról-napra megfordult a szegény nép között, teljesen megismerte életét; látta a bűnt, a nyomort, a piszkot, a szörnyű tudatlanságot s szíve elfacsarodott. Meg-megállt az utcán s könnyes szemmel nézte a rakoncátlankodó gyermekek illetlen játékát. Nem csoda — gondolta magában —, hogy ilyen csemetékből banditák fejlődnek. Ezen segíteni kell, iskolát kell nyitni számukra, ahol munkához szokjanak, s ahol szívüket a vallás igazságai megnemesítsék!

A jámbor férfiú ezzel az eszmével sorra járta a szerzetesrendeket, a világi elöljáróságot, a már meglévő iskolákat s élénken fejtegette az ingyenes népnevelés fontosságát. Néhol jóakarattal meghallgatták és

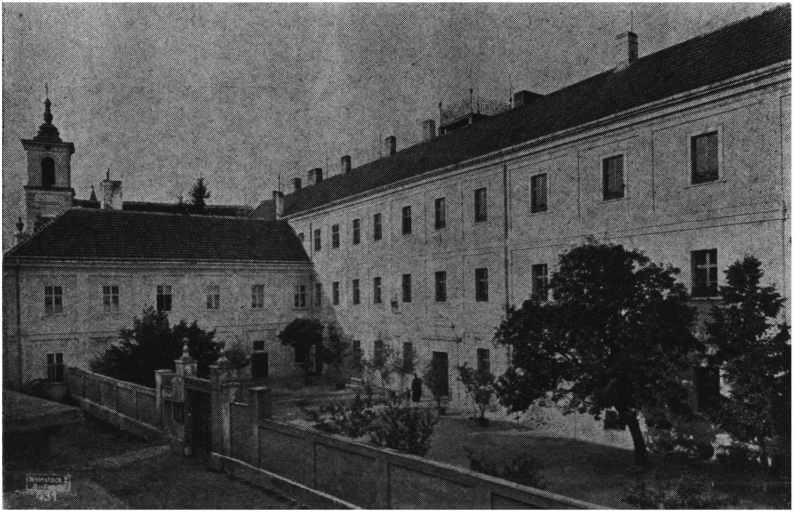

A veszprémi templom, rendház és gimnázium.

kitérő válasszal elbocsátották, másutt megmosolyogták, vagy éppen ridegen elutasították.

Kalazancius magára maradt tépelődő gondolataival. De nem tudott belenyugodni abba, hogy annyi szívet tönkre tegyen a tudatlanság és a bűn.

1597. őszén Róma egyik terén haladt szent magábamélyedéssel. Hirtelen belső szózat verte föl: *Guarda, Giuseppe, guarda! Nézd, József, nézd!* Amint elmerültségéből fölrezzent s körülnézett, illetlen és rakoncátlankodó gyermektömeget látott. Erre más szózat kelt lelkében: *Tibi derelictus est pauper, orphano tu eris adiutor — a te örökséged a szegény, te leszel az árvának támasza.* E pillanattól tisztában volt hivatásával s elhatározta, hogy megmaradt vagyonából iskolát nyit a szegények számára.

Munkatársul három paptársa segődött hozzá. Az egyik, egy szegény templomnak agg plébánosa, helyet is adott az iskolának: két kicsi szobát. Annak a két szűk szobának helyén, mely a szent férfiú első tanítványait befogadta, jelenleg a Szent Dorottya-templom sekrestyéje áll. Meghatva áll meg az ember e helynek küszöbén, ahol meggyulladt az a fény, mely százezreknek elméjét világította meg s százezreknek szívét melegítette föl a keresztény szeretetre. Áldott ez a hely, s legyen örökre áldott az, akinek szívéből az a világosság kiáradt!

Kalazancius a szerény iskolába bútort is szerzett, padot, széket, képeket, könyveket; aztán kitette az épület falára az egy-

szerű fölírást: *Scuole pie, kegyes iskolák.* Ez a név — mint egy kiváló tudós írta róla — «*édes*» név és kettőt akar jelenteni: egyfelől az oktatás istenfélő, keresztény jellegét, másfelől a tanítás ingyenességét.

Az 1597. év egy őszi napján összegyűltek az iskola előtt az első tanítványok, a legszegényebb néposztály egészen gondozatlan gyermekei, kiknek egy részét Kalazancius úgy édesgette oda apró ajándékokkal. Mielőtt a tanításhoz fogott volna, megmosdatta, megfésülte a kicsinyeket, az elhagyatottabbakat ruhával is ellátta aztán gyöngéd szavak kíséretében képecskéket ajándékozott nekik. Szerető lényével már az első napon mindnyájokat megnyerte.

Nemsokára elkezdődött a szorosabb oktatás is. Megtanította őket imádkozni, szép példákat mondogatott nekik, minőket örömmel fogad a hajlékony gyermeki szív. Majd rákerült a sor az olvasásra, írásra és a számolásra is.

Kalazanci Szent József bámulatos egyénisége teljesen átalakította az utcáról összeszedett gyermekeket. Néhány hét mulva ők voltak Rómának legértelmesebb, legrendesebb tanulói. Mindenki gyönyörködött bennük, amint rendben, párosával az utcán hazafelé haladtak.

Kalazancius iskolájának nőtt a híre, szaporodtak tanítványai. S nemcsak a szegény osztály, hanem a legelőkelőbb szülők is hozzá adták gyermekeiket. Az iskola gyors fejlődésnek indult, nemsokára költözni volt kénytelen. Néhány év alatt négyszer cserélt ott-

hont, mert a tanítványok száma évről-évre százakkal nőtt. S nemcsak tanulókat kapott Kalazancius, de bő pártfogást is és ami a fő, lelkes munkatársakat.

Kiváló egyházi férfiak s maga a pápa is buzdították Kalazanciust, hogy állandósítsa iskoláit. Azonban ő szerény férfiú volt és soká habozott. Hosszas megfontolás után szánta rá magát, hogy munkatársait társulatba (kongregáció) szervezze

Kalazanci Szent József és első tizennégy társa 1617. március 25-én, Gyümölcsoltó Boldogasszony napján, vette föl a piarista reverendát. Az új társulatot XV. Gergely pápa 1621-ben ünnepélyes fogadalmú szerzetesrenddé (ordo) emelte.[1]

Ettől kezdve bámulatos módon terjedtek a piarista iskolák. A ferenceseket kivéve, egy szerzet sem terjedt el oly gyorsan. Még az alapító életében csak Olaszországban több mint száz helyen telepedtek meg. Főpapok, fejedelmek kértek Kalazanciustól, mint rendfőnöktől szerzeteseket. Spanyolország, Németország, Lengyelország gazdag alapítványokat ajánlottak a piaristáknak. A sok kérésnek azonban a legjobb akarat mellett sem lehetett eleget tenni. «Hogyha

[1] Az új szerzet hivatalos neve: *Ordo Clericorum Regularium Pauperum Matris Dei Scholarum Piarum*, röviden Scholae Piae, rövidítve: Sch. P. A tagok Patres Scholarum Piarum. Magyarul a Kegyestanítórend v. Kegyesrend, tagjai a piaristák. Olaszul Scuole Pie, tagjai scolopi; spanyolul Escuelas Pias, tagjai escolapios; németül Piaristen-Orden, Die Frommen Schulen, tagjai die Piaristen; franciául Les Ecoles Pies; lengyelül Zakon Pijarów, tagjai pijarzy.

tízezer szerzetesem volna, egy hónap alatt valamennyit el tudnám helyezni, annyifelé hívnak bennünket», írja Kalazancius egyik levelében. Érdekes megjegyezni, hogy még protestáns német városok is hívták őket, mégpedig a harmincéves háború idejében.

A piarista iskolák gyors terjedésének okát kiválóságukban kell keresni. A népiskolák akkor általában véve rosszak voltak, a piaristák jó iskolákat állítottak.

Kalazancius az újkori népnevelésnek első nagy alakja. Vezéreszméje az volt, hogy *a népet vallásos alapon a gyakorlati életre kell nevelni.* Első iskolája csak elemi iskola volt, a gimnáziumot a kedvező viszonyok következtében csatolta az elemi iskolához. A főgondot azonban az elemi iskolára fordította, s éppen ez volt a piaristák főelőnye azokkal szemben, kik elemi tanítással nem foglalkoztak. A gimnázium mintáját Kalazancius a jezsuitáktól vette, de önállóan fejlesztette.

Az elemi iskola három osztályból állott. A legalsó osztály volt Kalazanciusnak legféltettebb és legjobban gondozott iskolája. Ő maga is ezt az osztályt tanította ötven esztendőn keresztül. Az elemi iskola záró osztályát számtani osztálynak nevezte s nagy gondot fordított a számtan és más gyakorlati ismeretek tanítására. «Ez osztályból kerülnek ki a tanulók az életbe, el kell tehát látni őket gyakorlati ismeretekkel és a benső vallásosság erejével» — írja egyik levelében.

A piarista iskolának fegyelme szelíd volt,

eszköze nem a vessző; ezt csak a végső esetben használták és sohasem az iskolavezető tudta nélkül. Kalazancius a büntetésről azt tartotta, hogy legyen inkább jóságos, mint szigorú. A gyermekeket Isten angyalkáinak nevezte s úgy is bánt velük, mintha azok volnának.

Nevezetes, hogy Kalazancius igen nagy pártfogója volt a matematikai tudományoknak; megjósolta a matematikának nagy jövőjét s a számtannak iskolájában kiváló helyet adott. Nagyrabecsülte Galileit s legtehetségesebb rendtársait hozzá küldte kiképzésre. Mikor a nagy férfiú megvakult és arra kényszerült, hogy más segítségét használja az írásnál, piaristát kért maga mellé. Kalazancius megengedte, hogy Galilei egyik tanítványa, a piarista Clemente Settimi állandóan mellette legyen. Ezt örökíti meg Cantagalli szép festménye a szienai múzeumban. Galilei piarista tanítványai között több kiváló matematikus akadt. Utóda is a pisai egyetemen egyik piarista tanítványa, Francesco Michelini volt.

A gyors virágzásnak induló rendet külső áskálódások belső bajokkal szövetkezve később pusztulás felé vitték. Egyrészt belső zavarok támadtak a rendben néhány tagnak túlságos becsvágya miatt, másrészt a fiatal rend sikerei irígységet keltettek és ellenségeket támasztottak. Gonosz emberek megrágalmazták a tisztalelkű, érdemekben megőszült Józsefet. A szent férfiú életének legkeserűbb szaka az öregség, mert ekkor vitték rágalmazói vizsgálati fogságba, ekkor érték

A váci gimnázium.

a lesujtó testi és lelki szenvedések, ekkor látta rombadőlni életének nagy alkotását. Az áskálódások diadalt arattak: X. Ince egyszerű kongregáció színvonalára fokozta le a kegyesrendet. József e sok megpróbáltatás között egy pillanatra sem vesztette el lelke egyensúlyát, s minél érzékenyebben sujtották a csapások, annál jobban ragyogott lelkének nemessége. Legkeserűbb napjaiban megnyugvással mondogatta: «Az Úr adta, az Úr elvette. Amint az Úrnak tetszett, úgy történt. Legyen áldott az Úr neve». Hősies béketűrése miatt a szenttéavatási bulla *keresztény Jóbnak* nevezte el.

Sokan merültek e szent egyéniség vizsgálatába s mindnyájan megegyeznek abban, hogy az Úr Jézus tanítása csodálatraméltóan széppé formálta lelkét. Erényei közül kettő válik ki: szeretete Isten és az emberek, különösen a gyámoltalanok iránt, s nagy alázatossága. Szerette az Istent s azt akarta, hogy mások is szeressék. Ez a szeretet teljesen áthatotta lényét, s minden tette ennek a nagy szeretetnek a gyümölcse volt.

Szeretetét kiegészíti lényének másik jellemző vonása, tökéletes alázatossága. Kitüntetésekre soha nem vágyott. Magas egyházi hivatalok viselése helyett többre tartotta a szegények oktatását. Szerzetét, ahogyan ő mondja, az alázatosság szűk sziklájára alapította. Ezer és ezer levélben váltig ajánlgatja társainak: *Legyetek alázatosak!*

Az alázatosság gyakorlásában mindig első volt köztük. Mint rendfőnök is sietett

megelőzni rendtársait a köszönésben, nem restelt semmi munkát, még a szolgai foglalkozást sem. Öröme telt benne, ha a konyhán kiszolgálhatta az oda összegyűlt koldusokat s megdorgálta, ki ebben lealázó foglalkozást látott.

Mint olyan ember, ki mindig Istenbe veti reményét, biztosan tört célja felé. Látta az emberi élet sok fonákságát, érezte a gonoszság gáncsvetéseit és támadásait, de soha meg nem tántorodott, nem csüggedt. Rendje jövőjében rendületlenül bízott s megjósolta föltámadását. Annyit még életében láthatott, hogy a rend ellenségei, ha egyidőre felül is kerekedtek, munkáját teljesen nem tehették tönkre. A jó emberek a legmélyebb tisztelettel hajoltak meg szent egyénisége előtt. Az Úr is megelégelte a sok megpróbáltatást és az örök élet jutalmával várta hű szolgáját.

Kilencvenkét éves volt már. Egy nap templomból hazafelé jövet lábujját egy kőben megsértette. Orvosai lefektették, s bár a baj nem látszott súlyosnak, mégis halálossá vált. Az 1648. évben — a westfaleni béke évében — augusztus 25-én megáldotta körülötte álló fiait s az Úr Jézus édes nevével ajkán csendesen elszenderült, miután már előtte való napon a legnagyobb áhítattal fölvette a szent kenet szentségét. Az örök hazába való elszállása a római anyaházban történt, amelyet a hozzátartozó templom védőszentjéről Szent Pantaleonnak neveznek. Halála önmagára megdicsőülés, rendjére pedig a fölmagasztalás kezdete volt. Az irígység és a rágalom elhallgatott. A szer-

zet tekintélye új sikerei után lassan-lassan visszatért: föltámadt, mint ahogy alapítója megjósolta.

Magát az alapítót pedig, akit sokan már életében is szentnek tiszteltek, az Egyház 1748-ban boldoggá, 1767-ben pedig szentté avatta, s így a legkeresztényebb nevelők egyike, a tanítók ideálja elérte azt a legnagyobb dicsőséget, amely a földön embernek osztályrészül juthat.

Teste Rómában az anyaház templomának főoltára alatt nyugszik. Szíve és nyelve épen maradtak. Sírja mellett kétoldalt 12 mécses ég, a 12 (régi) piarista rendtartomány kegyeletének lángja.

Az Anyaszentegyház temetésének napján, **augusztus 27-én** tartja ünnepét. Ezen a napon a piarista templomokban teljes búcsú nyerhető.

ÉLETRAJZOK.

Kalazanci Szent József életét különféle nyelven sokan megírták. Ime, néhány életrajzának a címe!

Magyarul:

Tapoltsányi G.: Szent Kalazantzius József áhítatos iskoláktól neveztetett szerzetesrend fundatorának sommás élete. Kalotsán, 1772.

Váry Gellért: Kalazanti Szent József. Vác. 1883.

Erdélyi K.: Calasanzi Szent József, a kegyestanítórend alapítója. Temesvár, 1893.

Prónai A.: A piarista iskolák kezdete. Budapest, 1899.

Balanyi Gy.: Kalazanci Szent József élete. Budapest, 1923. és 1941.

Frideczky József: A barokk Róma szentje. Budapest, 1939.

Olaszul:

Talenti V.: Vita di S. Giuseppe Calasanzio della Madre di Dio, fondatore de' chierici regolari delle scuole pie. Roma, 1767.

Tosetti U.: Compendio storico della vita di S. Giuseppe Calasanzio fondatore delle scuole pie. Genova, 1841.

Giovannozzi G.: Il Calasanzio e l'opera sua. 1930.

Spanyolul:

Diaz I.: Fisonomia de San José de Calasanz, Fundador de las escuelas pias. Santander, 1919.

Németül:

W. C. Hubert: Der hl. Joseph Calasanza, Stifter der Frommen Schulen. Mainz, 1886.

J. C. Heidenreich: Der hl. Joseph Cal. Wien, 1907.

Franciául:

Timon-David: Vie de saint Joseph Calasanct fondateur des écoles pies. I—II. k. Marseille, 1884. Ez egyik legszebb életrajza Kalazanci Szent Józsefnek.

SZOBROK ÉS KÉPEK.

A művészek közül sokak lelkét megihlette Kalazanci Szent József nemes alakja. Műveiknek két forrása van. Az egyik az a kép, amelyet Belaguer Mihály máltai püspök 1644-ben Rómában úgy készíttetett el, hogy az ebédre meghívott 87 éves Kalazancius arcvonásait a szomszéd szobából titokban egy festővel örökíttette meg. A másik a szentnek ma is meglévő halotti maszkja.

A római Szent Péter-bazilikában a rendalapítók sorában ott áll Kalazancius márványszobra is (1753) ifjabb *Spinaci* római szobrásztól. A váci piarista templom Kalazancius-szobra *Kapás S.* sikerült alkotása (1913). A budapesti rendház átjárója felett álló szép Kalazancius-szoborcsoport *Radnai Béla* műve (1916). A debreceni piarista reálgimnázium csarnokát *Margó Ede* szobrász műve díszíti (1926).

A leghűbbnek ismert Kalazancius-arcképet *Morandi János* firenzei festő készítette 1660-ban (l. e könyvecske VI. kiadásának elején), a legelterjedtebb pedig *Luca Giordano* (1632—1704) neves olasz mestertől való. *Maulbertsch Antal* kiváló osztrák festőnek (1724—1796) értékes képe a tatai piarista múzeumban van,

a váci székesegyház kupoláját díszítő freskóján pedig látható Kalazancius is. A tatai piarista-kápolna főoltárának képe *Vincenzo Millione* nevű olasz festő alkotása (1771). A madridi San Antón-kollégiumban látható *Goya* (1746—1828) híres szép festménye: Kalazanci Szent József utolsó áldozása. *Schwartz József* pesti festőnek a pesti piaristák számára készített képén (1819) a rendalapító előtt — Maulbertsch tatai képéhez és más képekhez hasonlóan — magyarruhás fiúk állnak. *Hofrichter József*-nek a régi pesti piaristakápolna részére 1881-ben festett és jelenleg a Kalazantinum kápolnájában látható képén a szentet egy-egy magyar, lengyel, osztrák, olasz és spanyol diák veszi körül. A budapesti Erzsébet-templom Kalazancius festett ablaka *Roth Miksa* alkotása (1900). A budapesti piarista kápolna főoltárképét *Dudits Andor* festette (1916). A budapesti gimnázium igazgatói irodájának Kalazancius-képe *Pándy Lajos* műve (1927). *Nagy Sándor* készítette a mernyei kápolna Kalazancius oltárképét (1926) s rajzolta a két festett ablakot, melyek Kalazancius első és utolsó áldozását ábrázolják (1928). A szegedi fogadalmi templom Kalazancius-képe *Túry Gyula* alkotása (1931). A sátoraljaújhelyi rendház ebédlőjének freskóját *Petrasovszky Emmanuel* festette (1934). *Kunwald Cézár* Kalazanciusa a budapesti rendház tulajdona (1935). A magyar rendtartomány legrégibb Kalazancius-képe az az 1660. táján Rómában készült rézmetszet, amely az 1684. évi podolini tűzvész alkalmával csodálatos módon épségben maradt s jelenleg a Piarista Múzeumban látható (l. e könyvecske elején).

A kis kalauz címlapjára 1942-ben iskoláinkban pályázatot hirdettünk. A pályázaton 19 tanuló 28 művel vett részt. Kivitelre Kincs Antal tatai és Misius István kecskeméti tanulók művei kerültek. Jutalomban részesültek még Károlyi Zsigmond budapesti, B. Horváth György kecskeméti, Erőss Ferenc nagykanizsai, Molnár Péter és Hittrich János budapesti, Szalay József mosonmagyaróvári, Rajki Ottó budapesti, Marticskó József és Papp László szegedi tanulók pályázatai is.

Kal. Szent József üdvös mondásaiból:

Nescit lucrari Christum, qui nescit pati pro Christo. Non est familiaris Deo, qui non est amicus orationis.

A kecskeméti gimnázium, rendház és templom.

Aliis prodesse, sibi deesse: stultitia est, non charitas.

Servus Christi patienter tolerat omnia, parce loquitur, multum laborat pro Christo.

Nihil Christo dedisti, si totum cor illi non dedisti.

Semper deficit, qui non proficit.

Non, quamdiu vixeris, sed quam bene, refert.

Furtum facit, qui sine fructu vivit.

Nescit se amare, qui nimium sibi indulget.

Servus Christi pro Dei amore non curat propria commoda.

Qui servus Christi vult esse, non cupit videri sanctus.

Inquiete vives, si una in te passio regnet, etsi aliae mortificatae sint.

Részletek Kal. Szent József rendi Szabályzatából:

«Ha a gyermekeket zsenge koruktól fogva vallásosságban és ismeretekben nevelik, biztosra vehető, hogy szerencsés lesz egész életük folyása.»

«Mivel mi az Istenanya szegényeinek valljuk magunkat, legyen rá különös gondunk, hogy a szegénysorsú gyermekeket semmiképen meg ne vessük, hanem ellenkezőleg nagy türelemmel és szeretettel igyekezzünk őket felékesíteni minden erénnyel. Hiszen maga az Úr kötötte lelkünkre: *Amit egynek cselekedtetek legkisebb atyámfiai közül, nekem cselekedtétek.*»

«Tanítványaink állandóan imádkozzanak a római katolikus Anyaszentegyház fölmagasztalásáért, az eretnekségek megszűnéséért, a katolikus fejedelmek egységéért, úgyszintén szerzetünk jó kormányzásáért és gyarapodásáért.»

«Semmiképen sem engedhető meg rendünk tagjainak, hogy pártviszályok idején egyik vagy másik párttal tartsanak, mert ez súlyos bajoknak lehet forrása. Az az egyetemes szeretet éljen közöttünk, mellyel az összes pártokat magunkhoz öleljük az Úrban és egységükért imádkozzunk.»

«Minthogy a társadalom megújhodása a gyermekeknek olyan odaadó nevelésétől függ, aminő a mi

szerzetünk sajátos célja, biztosra vehető, hogyha hivatásunk magaslatán állunk, a multhoz hasonlóan a jövőben is sok város fog falai közé hívni bennünket.»

«*A kegyes iskolák az Anyaszentegyháznak dicsőséges és sok érdemet szerzett szerzetescsaládja, amely oltár előtt tett ünnepélyes fogadalommal szenteli magát arra az apostolságra, amelyben oly nagy mester volt Kalazanci Szent József. Az az «Ite et docete» (menjetek és tanítsatok), amelyet a piaristák fogadnak, hasonlókká teszi őket az apostolokhoz, a missziónáriusokhoz, akik a világ egyik végétől a másikig terjesztik a kinyilatkoztatás új kincseit.*»

(XI. Pius 1925. aug. 28-án a spanyol piarista zarándoklathoz.)

«*A kegyes iskolák tanítványai — amennyire én láttam és tapasztaltam — a katolikus hit terén nem széltől hányatott nádak, hanem jól begyökérzett fák, mert zsenge gyermekkoruktól fogva a hitben nevelkednek föl.*»

(Dietrichstein herceg, bíboros, a piaristák morvaországi letelepítője.)

«A tudós bencés, a művelt és világismerő jezsuita, a legmagasabb egyetemi fokot nyert oratoriánus szinte kevésbbé méltók elismerésünkre, mint azok az alázatos piarista szerzetesek, akik magukat a szegények ingyenes nevelésére szentelik. — *A Kegyes Iskolák szerzetespapjai* — olvassuk róluk — *kötelezik magukat, hogy keresztény szeretetből írásra és olvasásra tanítják az egyszerű nép fiait — kezdve az ábécén, egészen föl a magasabb számműveletekig, illetve a kereskedelmi és irodai könyvelésig . . . Előadás után a tanulók párosával mennek haza mindig egy szerzetes vezetése alatt, nehogy az utcán eljátsszák és elvesztegessék az időt.* — A stílus naiv bája mindig gyönyörködtet; de ha még a jótettek bájos naivságával párosul, akkor ép annyira csodálatos, mint megható.»

(*Chateaubriand* nyilatkozata a *Kereszténység szelleme* c. művében.)

A piarista rend mindig kitűnt a mérséklet szelleme által s általános becsülésre tett szert azzal, hogy távoltartotta magát a pártok küzdelmeitől.

(Eugène Müntz † 1902, neves francia műtörténész.)

II.

PIRROTTI SZENT POMPILIUS.

Szent Pompilius 1710. szept. 29-én született a nápolyi királyság Montecalvo nevű helységében. Családja nemesi címerében ez a jelszó volt olvasható: Honor et virtus in domo Pirrotti semper. Az Úr félelme szent örökségként szállott rája jámbor szüleitől. Különösen a Bold. Szűz iránt viseltetett meleg áhítattal. Már kicsiny gyermekkorában *bella mamma* («szép mamácska») néven szólítgatta őt s ezen kegyeletes szokásához élte fogytáig hű maradt. Tiszteletének másik kedves tárgya a legméltóságosabb Oltáriszentség volt; gyakran járult hozzája és mindig a legnagyobb áhítatta[1] készült vételére.

A jámbor gyermekkornak erényekben gazdag ifjú- és férfikor lett a folytatása. Pirrotti 1727. febr. 2-án a piaristarendbe lépett. Ekkor vette fel a keresztségben kapott Domonkos név helyett a *Pompilius Maria a S. Nicolao* nevet. A próbaidőt Nápolyban állotta ki olyan mintaszerű pontossággal, hogy a második próbaévet elengedték neki és azonnal Chietibe rendelték teológiai tanulmányainak végzésére. Itt szerezte meg alapos teológiai ismereteit, főleg a Szentírásban és a szent atyák műveiben való nagy

jártasságát, melynek később mint népszónok igen jó hasznát látta.

Tanulmányai bevégeztével elöljárói egymásután a francavillai, ortonai, anzanoi, chieti és lancianoi kollégiumokba küldötték tanítani. Mint fiatal kezdő tanár olyan égő buzgalommal vetette magát az iskolai munkára, hogy tanítványai éltek-haltak érte és állandóan csapatosan rajzottak körülötte. De bármilyen odaadással végezte iskolai feladatát, tudott időt szakítani a szegény nép lelki ügyeinek gondozására is. Iskola után nekivágott tehát a környéknek s fáradhatatlanul rótta az elhagyott kicsiny falvakat: tanított, prédikált, bűnbánatot és böjtöt hirdetett, lelkigyakorlatokat tartott és gyóntatott. Az *Abruzzók apostola* név, mellyel ekkor ruházták fel, meggyőzően mutatja, hogy mint vándorapostol is kitűnően megállotta a helyét.

Már széltében-hosszában ismeretes volt a fiatal tanár neve, mikor elöljárói 1744-ben Nápolyba rendelték noviciusmesternek. Pirrotti tulajdonképpen csak most jutott igazi hivatásához. Úgyszólván minden percét Istennek és embertársainak szentelte. Korán reggel misézett, utána felment a szószékre, prédikált és esetleg még külön lelkigyakorlatokat is tartott. Azután beült a gyóntatószékbe s egész délig ki nem mozdult belőle. Estefelé újra prédikált és különféle ájtatossági gyakorlatokat végzett a néppel. Sőt még éjszakáinak egy részét is híveinek szentelte: olvasókat fűzött, hogy másnap legyen mit kiosztania.

Az elsők között volt, akik az olasz földön terjesztették Jézus szentséges Szívének tiszteletét, s buzgón apostolkodott a mindennapi szentáldozás érdekében abban a korban, amely oly hideg volt az Oltáriszentség iránt.

Igy ment ez évről-évre. Pedig a hivők kielégítésén kívül noviciusairól is gondoskodnia kellett s a saját erénygyakorlataira és önsanyargatásaira is kellett időt kerítenie. Valóban angyal volt ő emberi testben — ahogyan egyik boldoggáavatási ügyirata jellemzi. És íme, még ennek az emberalakban járó angyalnak is akadtak ellenségei, akik addig áskálódtak ellene, míg csak III. Károly király eretnekség gyanuja címén számkivetésbe nem küldötte. A szent alázatosan meghajolt az ítélet előtt s rendje generálisának parancsából a toszkánai provinciába távozott. Az Abruzzók apostola ezentúl Lugo és Ancona vidékén terjesztette az evangéliumi szellemet. Életének külső keretei változatlanul a régiek maradtak; csupán a színhely változott.

A nápolyi nép azonban sehogyan sem tudott beletörődni szeretett lelki vezetőjének elvesztésébe. Addig sürgette tehát a forrón szeretett *Santo Padre* («szent atya») visszahívását, míg a király csakugyan megsemmisítette elhamarkodott ítéletét és megengedte a nagy népapostol visszatérését. Hazatérése valóságos diadalmenet volt: amerre elhaladt, mindenütt ezrek és ezrek szegélyezték az utakat és térdeltek eléje, hogy áldását fogadják. A *Chiesa di Caravagio*, melyben régebben prédikálni szokott, ismét

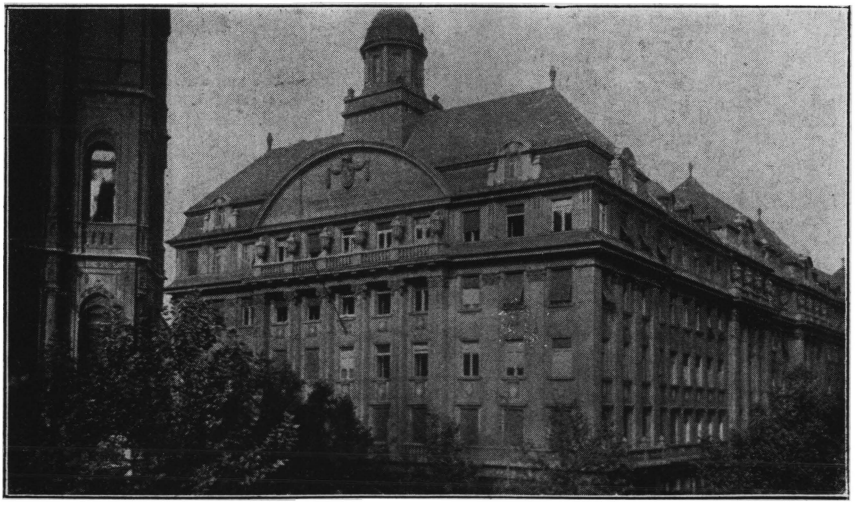

A budapesti rendház és gimnázium.

zsúfolásig megtelt ájtatos hívőkkel. Az özönlés oly nagy mérveket öltött, hogy a rend vezetősége jobbnak látta egyidőre Manfredoniába küldeni a népszerű szentet házfőnöknek. Innét két évvel később Campiba rendelte. Itt akkor volt legboldogabb, ha a rendház előtt a szegényeknek kenyeret oszthatott. De napjai ekkor már meg voltak számlálva. 1766. nyarán betegeskedni kezdett s július 15-én örökre szebb hazába távozott. Jellemző, hogy halála évfordulóján ma is sok kenyeret sütnek Campiban, nagy garmadába odahordják a piaristák elé és bensőséges ünnepség kíséretében kiosztják a szegények közt.

A nápolyi nép már életében szentként tisztelte a jámbor apostolt és csodákat beszélt róla. A holta után történt rendkívüli meghallgattatások csak fokozták az emlékét övező tiszteletet. Számos püspök, egyházi és világi hívő sürgetésére a XIX. század elején megindult a formális szenttéavatási eljárás is, melynek eredményeként XIII. Leó pápa 1890. január 26-án boldoggá nyilvánította Pirrottit; az azóta történt újabb csodák alapján XI. Pius pápa 1934. március 19-én ünnepélyesen szentté avatta.

Mint látjuk, Szent Pompilius élete olyan, mint a hegyi patak folyása: mély és tiszta. Nincs benne semmi dísz, semmi sallang, de annál több a bensőség és mélység. Nem egyéb ez az élet, mint a vége-hosszát nem érő istentisztelet és emberszeretet fönséges epopeája, mely gyakran visszatérő refrénjei ellenére soha egyhangúvá vagy unalmassá

nem válik, mert az ihlető gazdag lélek kiáradása mindig új színt és bájt kölcsönöz neki. Magyar életrajzát Balanyi György írta meg (1938).

Magyarországi képei. — A veszprémi piarista templom olajfestésű oltárképe *Pápay Viktor* alkotása (1901). Budapesti gimnáziumunk igazgatói irodájában látható *Huber István* olajfestménye (1934). Sátoraljaújhelyi rendházunk ebédlőjének freskóját *Petrasovszky Emmanuel* készítette (1934). Budapesti kápolnánk nagy temperaképe *Nagy Sándor* alkotása (1935). A mernyei és a budapesti piarista rendházak képeit *Petrasovszky E.* festette olajban (1938). Szegedi rendházunk Pompiliusképe *Dorogi Imré*-nek olajfestménye (1939). 300 éves jubileumunkra (1942) két kehely készült *Okrutzky Erzsébet*-től Szent Pompilius életével kapcsolatos zománcképekkel: budapesti kápolnánk áldoztató és nagykanizsai templomunk miséző kelyhe.

«Pompilius radiat ceu sidus ab arce
venidens
Coelesti; ingentes spargit ubique iubar.»

«Mint az egek szép csillaga fénylik a
Pompilius név,
Égi dicsőségét szórva ki népe fölé.

(XIII. Leó pápa költeményeiből.)

A 15 éves Pirrotti Domonkos lelkigyakorlati elhatározásaiból:

«Elhatároztam, hogy sem szüleim, sem barátaim kedvéért nem bántom meg a jó Istent, sem pedig valami kínálkozó jócselekedeteket el nem szalasztok kedvökért;

mindig magam előtt tartom a bűnös halálának képét, hogy enmagam elkerülhessem;

minden szórakozásomban eszemben tartom a pokol örökkévalóságát;

Jézus Krisztus zászlója alatt harcolok és másokat is oda igyekszek terelni;

Jézus Krisztus szerelméért türelemmel fogadom és viselem a viszontagságokat.»

III.

A KEGYESTANITÓREND HAZÁNKBAN.

1. A megtelepedés.

Még élt Kalazancius, mikor a kegyestanítórend gyökeret vert hazánkban a Poprád völgyében. *Podolin* az a hely, mely először látott piaristát falai között (1642). Ez a város akkor az elzálogosított szepesi városokkal együtt Lengyelországhoz tartozott, s a buzgó Lubomirszki Szaniszló lengyel herceg volt az alapító. Ennek az akkor híres intézetnek azonban már a XVII. században is voltak magyar tanulói. Ez a rendházunk az alapítás idején a német rendtartományhoz tartozott; a lengyel rendtartomány megalakulásakor (1662) ehhez került s csak 1782-ben lett a magyar rendtartomány háza.[1] Sorsában osztozott egyébként az alább említendő Szepesbéla is.

[1] II. Rákóczi Ferenc Tokajban 1703. dec. 23-án kelt oklevelében a legnagyobb hálával emlékezik meg a podolini piaristákról azért, hogy 1701. novemberében, amikor a bécsújhelyi börtönből menekült, házukba fogadták s továbbmenekülésében támogatták; ugyanakkor évi húsz hordó tokaji bor adományozásával misealapítványt tett náluk.

Privigye volt az első hely, mely már magyar területen fogadta be a piaristákat (1666, alapította özv. gr. Pálffy Pálné). Ennek a letelepülésnek hatása alatt gr. Wesselényi Ferenc nádor és felesége, Széchy Mária, 1667-ben *Murány* várában alapítottak piarista iskolát, amely azonban a nádor halála miatt még az alapítás évében megszünt. 1674-ben Lubomirszki Szaniszló Heraclius herceg a *szepesbélai* (megszünt 1852-ben), 1675-ben pedig I. Lipót király a *breznóbányai* (megszünt 1857-ben) plébániát adományozta a piaristáknak. Nemsokára Szelepcsényi György érsekprímás 1685-ben *Szentgyörgyön* alapított rendházat.

Ebben az időben a piaristák a tanításon kívül a felvidéki katolikus megújhodás harcában is tevékeny részt vettek s közülük többen, így Kinczel István, Sperát Tamás és Zweier Farkas, a Thököly-féle felkelés viharaiban súlyos bántalmazásokat is szenvedtek.

A magyar vidékeken a XVII. század első felében terjedt el a rend. 1701-ben Mattyasovszky László püspök a hatalmas *nyitrai* kollégiumot alapította. A piaristák itt jutottak közelebbi érintkezésbe a magyarsággal, innét nyerték később a színmagyar származású rendtagokat, kiknek révén a magyar kultúrélet jelentős tényezőjévé vált a rend. Meghonosodtak *Veszprémben* (1711, alapította gr. Volkra Ottó püspök), *Vácott* (1714, alap. gr. Kollonitz Zsigmond mint váci püspök), *Kecskeméten* (1714, alap. gr. Koháry István országbíró), *Pesten* (1717,

alap. részben Pest városa, részben maga a rend), *Besztercén* (1717—1878, alap. gr. Steinville István tábornok), *Debrecenben* (1719), *Szegeden* (1720, alap. Szeged városa), *Korponán* (1720—1873, alap. Olasz Pál vál. püspök).

Különösen figyelemreméltó a debreceni alapítás. Bakó János († 1719.) választott püspök és váradi kanonok visszaemlékezett szegénységben eltöltött diákéveire, mikor a privigyei piaristák támogatásával végezte tanulmányait s a debreceni ház alapításával kívánta leróni a régi piaristadiák hálaját.

Az említett rendházak 1692-ig a lengyel provincia, majd Podolin és Szepesbéla kivételével 1692—1695 a generalátus, azután pedig 1721-ig a német (jelenleg cseh-morva) provincia alá tartoztak, ügyeiket azonban magyar viceprovinciálisok intézték.

A rend tagjai mind e helyeken fontos hivatást teljesítettek: alapítóiuk szándéka szerint tanították az ifjúságot istenfélelemre és a tudományra. Megkedvelték őket szerénységükért, minden nemes eszme önzetlen szolgálatáért. A rend, bár nyomta a szegénység, mégis lankadatlanul kitartott, iskolái virágzásnak indultak s megállták helyüket a jezsuiták hírneves iskolái mellett. A rend nemes munkáját az 1715-i országgyűlés azzal jutalmazta, hogy a CII. törvénycikkel meghonosította.

A debreceni iskola.

2. Az önálló rendtartomány III. Károly és Mária Terézia korában.

Ezek után természetes, hogy a magyar piaristák azon igyekeztek, hogy önálló tartománnyá különüljenek. *Zajkányi* Lénárdnak, az első magyar tartományi főnöknek nevéhez fűződik a különálló magyar provincia megszervezése (1721). Egymásután emelkedtek az ország minden részében piarista iskolák: *Nagykárolyban* (1725, alap. gr. Károlyi Sándor), *Tokajban* (1727, alap. Pikóczy Eleonóra; innen 1789-ben II. József rendeletére *Sátoraljaújhelyre* költöztek), *Rózsahegyen* (1729, alap. gr. Löwenburg Jakab), *Máramarosszigeten* (1730, alap. III. Károly király). 1736-ban III. Károly király kívánságára az oláhországi *Crajovában* is megtelepedtek, hogy az ott állomásozó katonatisztek fiainak iskolázásáról gondoskodjanak, de a hadi helyzet változása miatt 1739-ben távozniok kellett. 1739-ben két új piarista ház alakult: *Kisszebenben* Dessewffy István tábornok, *Magyaróvárt* pedig Zsidanics István főadószedő áldozatkészségéből telepedtek meg 1741-ben *Medgyesen* az erdélyi kincstári hivatal támogatásával nyitottak iskolát, mely 1789-ben szűnt meg. 1750-ben *Szentannán* Bibics Jakab telepítette le őket, majd Bibics özvegye, sz. Tomeján Margit 200 ezer forintos alapítványából hatalmas konviktust állítottak fel, de ezt II József 1788-ban megszüntette és a piaristákat *Temesvárra* költöztette át. *Vácott* 1762-ben a kollégium mellett egy

második intézetük is alakult, mert gr. *Migazzi* Kristóf püspök konviktust szervezett és annak vezetését a piaristákra bízta. Ebből fejlődött ki a Mária Terézia-féle királyi konviktus *(Teréziánum)*, melyet II. József 1784-ben megszüntetett és az alapítványi tőkét ösztöndíjalappá változtatta. 1763-ban gr. Esterházy Ferenc a *gazdasági, kereskedelmi* és *műszaki* ismeretek tanítására *Szempcen* (1763—1776) kollégiumot, *Tallóson* (1763—1773) pedig árvaházat alapított és mindkét intézet vezetését a piaristákra bízta. Újabb munkateret nyertek *Nagykanizsán* (1765, alap. gr. Batthyány Lajos nádor), *Tatán* (1765, alap. gr. Esterházy Miklós). *Kalocsán* (1765—1860, alap. gr. Batthyány József érsek). Mária Terézia a volt jezsuita gimnáziumok közül a piaristák vezetésére bízta *Kolozsvárt, Selmecbányát, Trencsént* (1776) és *Kőszeget* (1776—1814).

3. A piarista iskolák élete Mária Terézia koráig.

Amint a piarista rend gyökeret vert e hazában, teljesen összeforrott a magyarsággal. Tagjai a magyar katolikus tanításügynek és tudománynak napszámosai lettek: szolgálták a hazát jó- és balsorsban. Iskolájukat a Kalazanciustól megadott alapon fejlesztették tovább s igyekeztek mindig a legjobbat nyujtani.

A piarista iskolának legnagyobb kiválósága az volt, hogy a tanítás mellett a vallásos jellemfejlesztést is főhivatásának ismerte.

Erre a célra szolgáltak többi közt virágzó *Mária-társulatai* (Sodalitates Marianae), amelyekben a XVIII. századnak olyan sok jeles katolikus magyarja nevelődött.

A piaristák tanítási rendszere nem volt szigorúan megszabva a rend törvénykönyvében, s azért az ország viszonyaihoz, a haladó kor kívánalmaihoz mérten módosíthatták. Tanításuk igyekezett gyakorlatibb irányú lenni, ezért fordítottak nagy gondot a *matematikára*. Figyelemmel kísérték a tudományok fejlődését s ők kezdték Magyarországon a modernebb filozófia tanítását (Pesten). Körver János br. rendfőnök tanításterve már a XVIII. század közepén nagy gondot fordított a *hazai történelemre*, sőt a *magyar* nyelvre. Ez utóbbi tekintetben a piaristák egy századdal megelőzték korukat, egyes tudományokat először ők kezdték magyar nyelven tanítani.

A kor szokása szerint a piaristák otthont adtak intézeteikben az *iskolai színjátéknak* is. Sok helyen külön színpadjuk volt. A darabok a nevelés céljait szolgálták s alkalmat adtak az ifjaknak, hogy magukat a nyilvánosság előtt való föllépésben és a jó előadásban gyakorolják. A színielőadások napjai ünnepei voltak az iskolának ; ilyenkor az egész város megjelent az iskola falai között.

Mikor Mária Terézia a tanítás rendjét szabályozta, a piaristák örömmel fogadták a javításokat, mert elveiket részben igazolva látták az új utasításokban (Ratio educationis), habár másrészt sajnálattal látták,

hogy ez a tanterv mindent általánosít s hazánk nyelvére és történelmére nem fordít gondot.

A XVIII. század folyamán nőttön-nőtt a piaristák népszerűsége. Nemcsak városok versenyeztek értük, nemcsak fontos intézeteket bíztak vezetésükre, hanem főrangú családok is piarista nevelőket kértek. Mária Terézia Bajtay Antalt hívta fia, II. József mellé, hogy a történelemre tanítsa; Ferenc király is Pető Benedek piaristát bízta meg Ferdinánd trónörökös magyar nyelvi tanításával; István, Sándor és József főhercegeknek, József nádor fiainak nevelői hasonlóképen piaristák voltak. A Koháry, Károlyi, Erdődy, Haller, Csáky, Batthyány és Széchenyi grófok, Orczy Lőrinc, Vécsey báró, Grassalkovich és Esterházy herceg vetélkedve kértek piarista nevelőket. S e tanítók nemcsak papi életükkel és széleskörű képzettségükkel váltak ki, hanem mint a főúri körökben a magyar nyelvnek és a magyar ügynek ápolói is mindenkor elismerésre tarthatnak számot.

4. A piaristák II. József korától 1848-ig.

II. József németesítő rendeletei hatalmas ellenfélre találtak a piarista rendben. A piaristák hazafisága tiltakozott a német szellem korlátlan térfoglalása ellen. Küzdöttek ellene írásban és szóban, így különösen Benyák Bernát, Horányi Elek és Dugonics András. A piaristák közül került ki Révai Miklós, a legnagyobb magyar

nyelvész, továbbá e kornak még több kitűnő tudósa, mint pl. Szablik István, Perczel Imre, Alber János, Koppi Károly, Bolla Márton. A piaristák már régebben megmagyarosították az iskolai színjátékot (Dugonics, Pállya István, Benyák), amikor pedig a magyar színház megnyílt, a piaristák látták el új darabokkal (Simai Kristóf). Világi drámánk első művelői Dugonics András, Endrődy János és Egerváry Ignác voltak.

Hozzá még ezek a szorgalmas munkások nagyon szerény eszközökkel rendelkeztek; a rend tagjai, lehet mondani, valósággal szenvedtek a szegénység miatt. Megható, hogy ennek ellenére mégis mily lángolóan szerették a munkát és rendjüket, mily testvéri szeretettel ragaszkodtak egymáshoz. Nehéz helyzetükben a világ dicsősége és jóléte helyett a becsülettel betöltött hivatás önérzete és a testvéri őszinteség volt vigasztalásuk.

A XIX. század elején a pénz elértéktelenedése végső anyagi romlással fenyegette a rendet. E bajból I. Ferenc mentette meg először 32.000 forintos államsegéllyel (1802), majd a fehérvári *kusztodiátusi* javadalmak adományozásával (1807). Ez a birtok valaha a szent koronát őrző székesfehérvári őrkanonok (custos) javadalma volt, ezért nevezik «custodiatus»-nak.

A XIX. század elején a piaristáknak el kellett fogadniok az új Ratio educationist (1806) s ennek elvei szerint tanítottak 1849-ig.

Ebben az időben alapították a *lévai* (alap.

A szegedi rendház és gimnázium.

herceg Esterházy Miklós és mások, 1815), a *budai* (1832—1851) és a *nagybecskereki* házat (alap. a város, 1846).

5. A piarista iskolák a világháború előtt.

A 48-as évek a piaristákra nem maradtak hatástalanul. A növendékpapok legnagyobb része fegyvert fogott a haza védelmére, de a fölszentelt tagok közül is sokan mint tábori papok vettek részt a szabadságharcban. Elég legyen itt *Erdősi Imrére*, a branyiszkói hősre emlékeztetni. Ez időknek azonban kellemetlen emlékű hatása is érezhető volt. Akadtak, akik rendbontó törekvéseikkel sok zavart okoztak s ezáltal a szerzetet válságos helyzetbe sodorták. E hatás 1853-ig bénította a rend működését, amikor a Scitovszky prímás elnöklete alatt tartott reform-káptalan visszaállította a régi fegyelmet.

A Thun-féle németesítő rendszer kihívta a piaristák kritikáját. Az új tanulmányi rendszernek (Organisations-Entwurf) hátrányait kimutatták s nemzeti rendszert mertek javasolni. Gimnáziumaikban lelkes magyar tanárok tartották ébren a nemzeti eszmét; így Pesten a nagynevű filozófus, *Horváth Cyrill*. E rendszer bukásával tevékeny részt vettek az új terv megállapításában s mint egyetemi tanárok az új tanári nemzedék nevelésében (Reisinger János, Szepesi Imre, Somhegyi Ferenc, Horváth Cyrill). Az első tanárvizsgáló-bizottság elnöke is a piarista rendfőnök, Purgstaller József volt.

Az 1883. évi XXX. törvénycikk óta teljesen az állami tanterv szerint tanítanak, de igyekeznek ennek keretén belül a nevelésben és módszerben érvényesíteni a multtól megszentelt hagyományokat

Három, úgyszólván legvirágzóbb katolikus egyesületünket piarista alapította: *Trautwein János* szervezte az Oltáregyesületet, *Szabóky Adolf* a Katholikus Legényegyletet. *Lévay Imre* pedig a Budapesti Katholikus Kör megalapításával a katolikus körök atyja nevet érdemelte meg.

A nevelési szempontból is annyira jelentős mozgalomnak, a cserkészetnek Magyarországon a piaristarend volt az egyik megindítója és felvirágoztatója.

6. A világháború után.

A trianoni béke súlyos csapást mért a magyar piarista rendtartományra, amikor a felvidéki (kisszebeni, lévai, nyitrai, podolini, privigyei, rózsahegyi, trencséni, selmecbányai és szentgyörgyi) házakat és iskolákat a csehszlovák köztársasághoz csatolta. Miután ezeken a helyeken lehetetlenné vált a piaristák magyarnyelvű tanítása és egyáltalán iskolai működése, a piarista iskolák megszűntek. A mostoha viszonyok miatt öt rendház (kisszebeni, lévai, podolini, rózsahegyi, selmecbányai) 1922-ben megszűnt, négyben pedig (Nyitra, Privigye, Szentgyörgy, Trencsén) tovább folytatódott a rendi élet. Ezekből alakult 1930-ban a szlovákiai provincia, amelynek főnöke Tren-

csénben székel (jelenleg *Branecky József*), noviciátusa és teológiai intézete pedig Szentgyörgyön van. A rendtartomány jelenleg Trencsénben konviktust és gimnáziumot tart fenn.

A Jugoszlávia területére eső nagybecskereki rendház és iskola 1920-ban megszűnt.

A Romániától megszállt területen a trianoni béke előtt négy rendház és iskola működött: a kolozsvári, a máramarosszigeti, a nagykárolyi és a temesvári. Ez a négy rendház 1925-ben pápai dekrétum alapján önálló tartománnyá alakult. A máramarosszigeti és a nagykárolyi iskola megszűnt, de megmaradtak az ottani rendházak. Az utóbbi helyen megmaradt a piaristák vezetése alatt álló régi plébánia s ugyanott volt az újoncnevelő intézet (noviciátus). A kolozsvári és temesvári rendház és iskola sok nehézség és viszontagság közt folytatta működését. Kolozsvárt lakott a román rendtartomány főnöke s ott volt a rendi hittudományi főiskola és tanárképzőintézet is.

A kusztodiátus székhelyén, a somogymegyei *Mernyén* 1923-ban a kormányzói ház rendházzá alakult. 1938-ban Léva újra a magyar rendtartományhoz került, azonban sem a rendház, sem az iskola nem nyílhatott meg. 1940-ben visszakerült a kolozsvári rendház és iskola, úgyszintén a nagykárolyi és a máramarosszigeti rendházunk is. Ez utóbbi két helyütt ettől az időtől kezdve az iskola újra piarista vezetés alatt áll. Temesvári házunk és iskolánk azonban to-

vábbra is Romániában maradt. 1942-ben *Szabadka* városának meghívására megindult az ottani piarista gimnázium.

A jelenlegi Magyarország területén 15 rendház van : a budapesti, debreceni, kecskeméti, kolozsvári, máramarosszigeti, mernyei, mosonmagyaróvári, nagykanizsai, nagykárolyi, sátoraljaújhelyi, szabadkai, szegedi, tatai, váci és veszprémi. A mernyei rendházat kivéve, a többi gimnáziummal kapcsolatos. Debrecenben 1938. óta a gimnázium egyik felső tagozata kereskedelmi középiskolává alakult át. A 14 iskola tanulóinak száma 6400. Tatán, Nagykanizsán, Kecskeméten, Szegeden, Kolozsvárt, Nagykárolyban és Máramarosszigeten konviktus is van.

7. A piarista iskolák jótevői.

A piarista iskolák áldásos munkásságát az alapítókon kívül hathatósan előmozdította az állam, a városok és a hálás tanítványok áldozatkészsége. Fejedelmeink közül különös hála illeti Mária Teréziát, aki atyja, III. Károly nyomdokain haladva, anyai szeretettel istápolta Kalazancius iskoláját és tanügyi reformjaiban a rend kiváló tagjainak bőséges teret nyitott. A rendi noviciusok nevelésére Trencsénben 50.000 forintos alapítványt tett, s uralkodása alatt a rend tizenkét intézettel gyarapodott. I. Ferenc királyunk a rend anyagi helyzetét 1807-ben a székesfehérvári kusztodiátus adományozásával biztos alapra helyezte s

kiérdemelte, hogy évenként halála évfordulóján (március 2) minden magyar piaristaház hálás kegyelete jeléül szentmisét mondjon lelkiüdvéért. A kusztodiátus megszerzése körül legnagyobb érdemei voltak Somogyi János államtanácsosnak. A tanügyi kormány a világháború előtt összes iskoláinkat államsegélyben részesítette és főgimnáziumokká fejlesztette. Az utóbbi félszázad alatt felépült iskoláink nagyrésze az állam jelentékeny hozzájárulásával létesült. Hasonló áldozatkészséget tanusított több város és egyházközség; az előbbiek közül különösen ki kell emelnünk Szeged, Temesvár, Nagykanizsa és Szabadka város, az utóbbiak közül pedig a debreceni és a kecskeméti egyházközség bőkezűségét. A székesfőváros az 1942. évi rendi jubileum alkalmával 50.000 pengős alapítványt tett budapesti iskolánk céljára. Főpapjaink közül az alapítókon kívül Schlauch Lőrinc bíboros, váradi püspök a debreceni, Schuster Konstantin váci püspök pedig a váci gimnázium fejlesztésével érdemelték ki iskoláink háláját. A váci és veszprémi püspökök, a veszprémi káptalan és a zirci apátság iskoláink jótevői voltak. Egyes házaink több nemzedéken át élvezték az alapító család nagylelkű támogatását, így Podolinban a Lubomirszkiak, Privigyén a Pálffyak, Nagykárolyban a Károlyi-nemzetség, Tatán pedig az Esterházyak részéről. A régi piarista tanítvány hálájáit kívánta leróni Hidaskürti *Nagy* Sándor fejérmegyei ref. vallású földbirtokos († 1910), budapesti iskolánk egykori tanít-

A nagykárolyi plébániatemplom és rendház.

ványa, amikor 100.000 koronát hagyományozott a budapesti gimnázium építésére. Iskoláink megbecsülését mutatják a művészi alkotások is, melyekkel egyes jótevőink iskoláink díszét emelik, amilyenek a budapesti gimnáziumban a Fraknói Vilmos püspök, herceg Esterházy Pál, gróf Széchenyi Bertalan és gróf Festetics Sándor áldozatkészségéből létesült emlékművek.

Iskoláink jótevőinek nemes áldozatkészsége a szegénysorsú tanulóifjúság istápolásában is megnyilvánult. Igy Mattyasovszky László nyitrai püspök 1705-ben 6000 aranyat adományozott a nemesi konviktus létesítésére, gróf Koháry István országbíró pedig 1725-ben 10.000 forintnyi alapítványával megvetette a debreceni konviktus alapját. *Fetser* Antal győri püspök († 1933), a nagykárolyi piaristák hálás tanítványa, Nagykárolyban konviktust alapított és annak vezetését a rend tagjaira bízta. Terünk nem engedi, hogy felsoroljuk azt a sok jótékonyságot, melyet a nyitrai, veszprémi és váci papság a szegény tanulók gyámolításában kifejtett, az újabb időkből csak *Devics* József és *Rada* István veszprémi kanonokokat említjük meg : az első nagy adományaival, az utóbbi pedig a tápintézet megalapításával érdemelte ki az ifjúság háláját. A világi jótevők közül különös hála illeti *Nunkovits* András mosonvármegyei birtokost, kinek 24.000 forintos alapítványából a magyaróvári gimnázium 1802-től a világháborúig több mint százezer forintot fordíthatott az ifjúság segélyezésére. *Balázs* Endre

nyugalmazott tanítóképzőintézeti tanár, a nagykárolyi piarista iskola egykori tanítványa, a rend iránt érzett hálájától és szeretetétől indíttatva 1935-ben 50.000 pengős ösztöndíjalapítványt tett budapesti, 1942-ben pedig 20.000 pengős alapítványt a nagykárolyi gimnáziumunk szegénysorsú tanulóinak segélyezésére.

8. A rendi elüljáróság.

A magyar piarista rendtartomány élén áll a Budapesten lakó *tartományfőnök* (provinciális, rendfőnök), akinek a kormányzásban a tartományfőnöki tanács (consistorium) négy tagja (asszisztensek, tartományfőnöki tanácsosok) segít. Az egyes rendházak élén a *házfőnökök* (rector) állnak. Ez utóbbiak legtöbb helyütt egyúttal a gimnáziumok igazgatói is.

A piaristarend jelenlegi tartományfőnöke *Zimányi Gyula*. Született 1879-ben Makón. Gimnáziumi tanulmányait a szegedi piaristáknál végezte. Főiskolai tanulmányainak a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetem hittudományi karán való elvégzése után 1902-ben Kecskemétre került tanárnak. Itt 1905. óta a rendi papnövendékek prefektusa is volt. 1907-től a budapesti Kalazantinumban teológiai tanárság mellett 1920-ig mint prefektus, majd rendfőnökségéig mint igazgató működött. Közben a budapesti gimnáziumban is volt néhány évig a gyorsírás és a hittan tanára. 1934-ben tartományfőnöki tanácsosnak választották.

1642
AD MAIUS PIETATIS
PIARISTA RENDHÁZAK MAGYARORSZÁGON
INCREMENTUM
1942
Podolin 1642-1922
Szepesbéla 1674-1852
Kisszeben 1739-1922
Rozsahegy 1729-1922
Trencsén 1776
Breznóbánya 1675-1857
Privigye 1686
Murány 1667-1667
Selmecbánya 1776-1922
Karpona 1720-1873
Szentgyörgy 1685
Nyitra 1701
Szenc 1763-1776
Léva 1815-1922
Tallós 1763-1773
Sátoraljaújhely 1788
Tokaj 1727-1788
Mórvár 1739
Tata 1765
Buda 1832-1880
Pest 1717
Vác 1714
Debrecen 1719
Nagykároly 1725
Márnarossziget 1730
Kőszeg 1776-1815
Veszprém 1711
Kecskenét 1714
Beszterce 1717-1878
Kolozsvár 1776
Kalocsa 1765-1860
Nagykanizsa 1765
Nemye 1923
Szeged 1720
Szabadka 1942
Szentanna 1750-1789
Medgyes 1741-1789
Tenesvár 1788
Nagybecskerek 1846-1922
Crajova 1736-1739
Magyarázat:
Magyarország trianoni határa
legújabb határa
ezerévés határa
város a rendházzal A számok az alapítás és megszűnés évei.
Podolin a német rendtartományhoz tartozott a lengyel rendtartomány megalakulásáig (1662), azután ezt többihoz 1782-ig; ettől kezdve a magyarhoz.
Szepesbéla alapításától kezdve osztozott Podolin sorsában. A többi magyar rendház 1692-ig a lengyel rendtartomány, majd 1602-től 1695-ig a generalátus, azután pedig 1721-ig a német rendtartomány alá. A magyar rendtartomány házaiból keletkezett 1925-ben a romániai és 1930-ban a szlovákiai rendtartomány.

1940-ben a rendi papnevelés szolgálatában eltöltött 35 évi munkája jutalmazásául kormányzói elismerést nyert (signum laudis). Ugyanebben az évben lett a magyar kegyestanítórend főnöke. Mint ilyen a magyar országgyűlés felsőházának tagja.

9. A növendéknevelés.

Akik a kalazanciusi eszmény szolgálatára akarják szentelni életüket, a középiskola elvégzése után kérhetik a rendbe való fölvételüket. Az újoncnevelő-intézet *(noviciátus)* Vácon van. Miután a noviciusok itt kiállották próbaévüket, a budapesti *Kalazantiumba* kerülnek, ahol elvégzik felső tanulmányaikat, nevezetesen a hittudományi és egyetemi tanfolyamot, a gyakorló tanári évvel együtt.

«A legnagyobb megelégedéssel veszem a hírt, hogy Felséged Firenzébe hozta a piaristákat... Ezek a szerzetesek a világon sem dicsőséget, sem gazdagságot nem keresnek... Isten és felebarát iránti oly nagy szeretettel tanítanak, hogy még a gyermekűket hozzájuk küldő protestánsoknak is épülésére szolgálnak.»

(Scipio Gáspár miniszterelnök levele II. Ferdinánd toszkánai nagyherceghez.)

Bár lennének Svédországban olyan atyáink, mint a piaristák, akik nem keresik a kincses házakat, hanem a lelkeket.

(Lennart Torstenson, a harmincéves háború leghíresebb svéd hadvezére.)

Kegyes iskolák — édes név, amelyben ölelkezik a hit és szeretet, ész és szív, szó és tett, részvét és irgalom, Isten és ember.

(Tommaseo † 1874, velencei közoktatásügyi miniszter, nagy olasz író és kritikus.)

IV.

A KÜLFÖLDI PIARISTÁK ÉS A ROKON SZERZETEK.

A kegyesrend egyetemes főnöke (generális) és így a rendalapító utódja **Del Buono József** liguriai atya. Négy tanácsosával (generálisi asszistens) még a Kal. Szent József által szerzett Szent Pantaleon anyaházból (Róma, Piazza Massimi 4.) kormányozza a rend 131 rendházát Tanácsában Walter János dr. magyar piarista képviseli a középeurópai piaristaságot.

Kormányzás szempontjából 3 olasz és 2 spanyol rendház közvetlenül a Generális joghatósága alatt áll, a többi 126 pedig 15 *rendtartományba* (provincia) van osztva. Ezekből 4 van Olaszországban (római, liguriai, nápolyi, etruriai), 5 Spanyolországban, illetve Cubában, Mexikóban, Chilében és Argentinában (katalán, aragón, kasztiliai, valenciai, vaszk ; a katalán rendtartományhoz tartozik a cuba-mexikói, az aragónhoz az argentinai, a vaszkhoz pedig a chilei vicetartomány), a többi 6 pedig Közép-Európában (cseh-morva, lengyel, magyar, osztrák, romániai, szlovákiai).

Olaszországban még az 1860-as években

is 6 rendtartomány volt kereken 60 rendházzal. Virágzó iskoláik azonban többi között az új olasz állam egyházellenes magatartása miatt is félszázad alatt erősen elnéptelenedtek. Az 1918. óta érvényes új egyházi törvénykönyvnek, majd a Vatikán és Laterán kibékülésének (1929) nyomában erős megújhodás indult meg. Ennek következményeképen a rendi növendéknevelés új alapokra helyeződött (így főleg Rómában új hittudományi főiskola létesült, amelynek tanári karában a magyar piaristák időnként túlnyomóan vannak képviselve), amivel párhuzamosan haladt a diákok számának rohamos emelkedése (legutóbb 5900). Az olasz piaristák gimnáziumokat, elemi iskolákat, konviktusokat és siketnémaintézeteket tartanak fenn.

A *középeurópai* rendtartományok közül a régi magyar provinciából létesültekről már történt megemlékezés (l. 41—42. l.). A többiek virágkora a XVIII. századra esik. Ausztriának német és cseh-morva területein 1724-ben már 17 helyütt működtek a piaristák. Iskoláik a reáliáknak és a nemzeti tárgyaknak erős előtérbejuttatásával olyan tekintélyre tettek szert, hogy az 1770-es években a piarista *Marx Grácián* szerkesztette tanterv egyeduralkodóvá lett az összes gimnáziumban. (V. ö. itt a nagy pedagógus Paulsen művét: Geschichte des gelehrten Unterrichtes.) 1784-ben ezen a területen már 42 rendházuk volt. Ugyanakkor Lengyelországban 24, Litvániában pedig 12 helyütt működtek. A lengyel-

A sátoraljaújhelyi templom, rendház és gimnázium.

litván virágzó rendtartományok sorsát azonban megpecsételte Lengyelország ismételt felosztása, az osztrák és a cseh-morva piaristaság pedig egyrészt nem bírta kiheverni a jozefinizmus ütötte sebeket, másrészt pedig nem tudott megbirkózni a XIX. század második felében hozott iskolatörvények követelményeivel. A világháború után új élet indult meg Ausztriában, de különösen Lengyelországban. Ausztriának a német birodalommal való egyesítése, majd a németlengyel háború azonban mind a két országban a piarista iskolákat letarolta.

A *spanyol* kegyesiskolákban keletkezésük óta állandó volt a fejlődés. 1936-ban az 5 rendtartomány 70 rendházában közel 1500 piarista 30.000 diákot nevelt. Voltak elemi és középiskoláik, népes konviktusaik és kereskedelmi iskoláik. Az 1936—39. évek polgárháborúja rettenetes viharként dúlt rajtuk keresztül. A rend kétharmadát kitevő spanyol piaristaság hontalanul bujdosott hazájában, s iskoláinak legnagyobb része zárva volt, vagy kaszárnyává, ha nem börtönné alakult át. Ha jelenleg a rendtagok száma nagyon is megfogyatkozott (1060-an vannak), a diákok száma a régi. Az újjászervezés munkájában attól remélhető a leghathatósabb segítség, ami földi szemmel nézve a legnagyobb veszteség: a piarista vértanuk nagy számától. Annyian vannak, amennyivel aránylag egyetlen rend sem dicsekedhetik: hitük miatt 200 piaristát öltek meg s kb. 50-en haltak meg a harctéren és a börtönben. Una vera legione di

martiri (a vértanuk valóságos légiója) mondotta róluk XII. Pius pápa.

A rendtartományok jelenlegi névsora az alapítási évvel, a rendházak, rendtagok és diákok számával itt következik.

Rtartomány.	Alapítási év.	Rház.	Rtag.	Diák.
1. római	—	6	60	1.369
2. liguriai	1623	9	108	2.253
3. nápolyi	1627	4	17	1.084
4. etruriai	1631	6	78	1.190
5. cseh-morva..	1634	4	8	—
6. lengyel	1662	5	80	—
7. magyar	1721	15	306	7.347[1]
8. katalán	1751	25	318	10.721
9. aragón.....	1731	13	206	5.200
10. osztrák	1751	5	26	—
11. kasztiliai ...	1753	14	268	7.781
12. valenciai ...	1833	7	102	3.479
13. romániai ...	1925	1	12	326
14. szlovákiai ..	1930	4	20	251
15. vaszk.....	1933	8	166	3.186
Összesen ...		126	1.775	44.187

Rómában a rendnek központi papnevelőintézete van, melybe a magyar tartomány is küld növendéket.

*

Kalazanci Szent József nagy egyénisége mind a mai napig éreztette termékenyítő hatását. A XIX. század folyamán több tanító és nevelő szerzetes-társulat kelet-

[1] Ebben a számban benne van a nagykárolyi plébániánk területén lévő polgári és elemi iskoláknak közel 1000 tanulója is.

kezett, melyek Kalazanci Szent Józsefet tisztelik pártfogójuknak.

Belgiumban, Spanyolországban és Olaszországban három női szerzet (*«piarista apácák»*) viseli Kalazanci Szent József nevét és a leánynevelés terén végez jelentős munkát. A belga nővérek (Soeurs des Ecoles Chrétiennes de St. Joseph de Calasanz, 1820 óta) 122 iskolájában 1100 apáca tanít 35.000 leányt. A spanyol piarista apácáknak («Escolapias», 1840 óta) a polgárháború előtt 35 kollégiumuk, 700 tagjuk és 6000 tanítványuk volt. A 250-nél több olasz nővér (Figlie povere di S. Giuseppe Calasanzio, 1889 óta) 35 rendházban 2300 árvát nevel és börtönviselteknek kb. 300 kislányát gondozza.

Cavanis Márk gróf († 1853) és Antal nevű bátyja († 1858) velencei papok alapították a piarista szabályzat alapján 1802-ben tanítószerzetüket (Istituto Cavanis, vagy Congregazione delle Scuole di Caritá), amelyet 1835-ben a Szentszék is jóváhagyott. Jelenleg is vannak iskoláik Velencében és környékén.

Timon-David József marseillei pap, Kalazenci Szent József egyik legszebb életrajzának írója, miután nem sikerült a piaristákat Franciaországban letelepítenie, a piarista szabályzat alapján és elsősorban a munkásifjúság nevelésére megalapította önálló társulatát (Société du Sacré-Coeur de Jésus Enfant, 1876). Jelenleg 12 házuk van Dél-Franciaországban (magában Marseille-ban 7) és Algírban.

Ausztriában Schwartz Antal († 1929), volt piarista, a munkásifjak nevelésére alapította Kalazanci Szent József oltalma alatt álló férfiszerzetét («*Die Kalazantiner*», 1889). A kalazantinusoknak Ausztriában 8, Csehországban 1 rendházuk van s 1920 óta Budán (Toldy F. u. 30.) is tartanak fenn egy tanonc- és diákotthont.

«*Fiának nevelése nem lehet jobb kezekben, mint a piaristákéban, mert az én kedves magyar piaristáimnak mérhetetlen érdemeik vannak az ifjúság nevelése terén.*»

(IX. Pius, volterrai piarista tanítvány, Brunswick grófhoz.)

Prohászka a Naplók-ban 1913 február 4-i dátummal a magyar katolikus reneszánsz tényezőiről szóltában ezt mondja:

«*A piaristákat ki nem hagyhatom . . . Rendkívül sok fiatal embert neveltek az Egyháznak és a keresztény társadalomnak.*»

1918. nov. 14-én kelt levelében pedig a kecskeméti piarista Studiumnak a 60. születésnapja alkalmából rendezett ünnepséget így köszönte meg:

«*Sokféle hagyományos támasztól megfosztva saját lábán kell majd megállnia a magyar katolicizmusnak is; lábon csak akkor fog megállni, ha dereka s gerince lesz, — ha lesznek derekas s gerinces hívei s elsősorban intelligens vezetői. Adja Isten, hogy a magyar kegyesrendiek gimnáziumai ily nemzedéknek legyenek nevelőházai s hogy e nemzedék lelkében oly férfiak emléke éljen, kik krisztusi irányítást adnak az ifjúságnak s kik biztató fényekként ragyognak évtizedeken át — nálam már közel 50 éve — a későbbi férfiak életútjain.*»

Orczy Lőrinc báró első tanáráról, Simonyi Alajos piaristáról ezeket írja: «*Ha van bennem valami jámborság, neki köszönhetem*».

«*Én az újhelyi kegyes szerzetbeliek iskolájára hálával emlékszem.*» (Kossuth Lajos.)

V.

A PIARISTA DIÁK.

«Tartsd meg, fiam, atyád parancsait», int a Szentírás. A piarista diák atyja lelki értelemben Kalazanci Szent József. Fiúi lélekkel fogadd tehát az igét, melyet irányító gondolatul rendje homlokára írt: «*Ad maius pietatis incrementum*» (a pietas nagyobb gyarapodására, rövidítve: A. M. P. I.). Légy rajta, hogy a pietas — kegyeletes, áhítatos lelkület — benned gazdagon virágozzék.

1. Pietas Isten iránt.

Féld az Istent! *Az istenfélelem* a bölcseség veleje, a lelki nagyság forrása. Az istenfélelem gyümölcse Isten parancsolatainak megtartása. Ne félj elveszíteni se az emberek tetszését vagy barátságát, se a mulandó élet javait és örömeit, de rettegve félj megsérteni Isten szent fölségét és megszegni az Úr parancsait! Áhítattal végezd reggeli és esti imádságodat, vasár- és ünnepnapokon a szentmise hallgatását.

Kalazanci Szent József szerint a piarista diák lelkiéletének középpontja az *Oltáriszentség*. Gyakran és buzgón járulj a szent-

A máramarosszigeti gimnázium.

áldozáshoz s találj módot arra, hogy naponként végezz szentséglátogatást!

Az Úr Jézus Krisztus szándékai szerint való élethez a *Szentlélek Úristen* adja az eszméket, a lendületet és az erőt. Ő az életalakítás isteni művésze. Légy áhítatos tisztelettel Iránta. Forró vággyal hívd a lelkedbe. Sokszor imádkozd a Veni Sancte és Veni Creator himnuszokat!

Szűz Mária a piarista iskolák királynéja, *Regina Scholarum Piarum*. Kalazanci Szent József «Isten Anyjáról» nevezte el magát s gyengéd szeretettel «édesanyánk» néven szokta emlegetni. Tiszteletére a «Tizenkétcsillagú korona» című imádságot szerkesztette. A rend címere Máriának, Isten Anyjának görög monogrammja.[1] Szűz Mária különleges módon pártfogója a piarista diáknak lelki életében és tanulmányaiban. Légy jó és hű fia Szűz Máriának!

A szentek közül *Assziszi Szent Ferencnek* volt nagy tisztelője Kalazanci Szent József. Hivatáskeresése vívódásaiban elzarándokolt sírjához és segítségét kérte A pályaválasztás nehéz ügyében te is fordulj Assziszi Szent Ferenchez tanácsért és pártfogásért.

2. Pietas tieid iránt.

Szüleidben tiszteld Isten helyetteseit! Légy iránt uk azzal a tisztelettudó, szerető

[1] A külső és belső címlapon látható címerpajzson illetve felhőkoszorúban áll a MAPIA MHTHP ΘEOY (Mária, Isten Anyja) első és utolsó betűiből készült monogramm s felette van Szűz Mária királynői koronája.

és engedelmes lelkülettel. melynek példáját adta az Üdvözítő. Sohase feledd : Te a családban alattvaló vagy, nem pedig parancsoló.

Szeresd *testvéreidet!* Élj velök szép békességben ! A testvérek gorombáskodása, civódása és verekedése megkeseríti a család életét. A testvéreivel nem törődő, szívtelen, irígy és gyűlölködő testvér — kaini testvér. A jó testvér olyan. mint egyiptomi József : mindent elfelejt és szívesen segít.

Szüleid után *tanítóid* és *tanáraid* a legnagyobb jótevőid. Áhítattal nézz föl rájok, tisztelettel szólj róluk és hálával őrizd emléküket !

Légy jószívű, barátságos és szolgálatkész *tanulótársaid* iránt ! Örülj, ha valamelyiken segíthetsz ! Kerüld az irígységet és árulkodást! Sohase vetemedjél alattomosságra vagy hazugságra. A hazug nyelv megöli a lelket.

Szent büszkeséggel valld magad katolikusnak ! Az *Anyaszentegyház* a történelemben titokzatosan tovább élő Úr Krisztus. Az Anyaszentegyház a szentek közössége. A legrégibb, legelőkelőbb, legszentebb társaság, melynek ember tagja lehet. Ápold szívedben az *egyházi honszerelmet*, a nemes katolikus öntudatot !

Gondolj nemes önérzettel arra, hogy *magyar vagy!* Fia Szent István országának és annak a lovagias nemzetnek, mely nagylelkűen ontotta vérét a kereszténységért és a nyugati kultúráért. Szeresd a hazát ! De vésd eszedbe, hogy a hazát inkább szolgálják a tettek, mint a szavak !

3. Pietas önmagad iránt.

Lelkedet tekintsd Istentől kapott legnagyobb kincsednek. Iparkodjál odaadó önneveléssel az Úr Jézus hasonlatosságára alakulni. Kalazanci Szent Józsefnek a lelkiéletben alapelve volt : «*Perfectio charitatis — a szeretet tökéletesítése*».

Az értelem gazdagsága a *tudás;* a *tudás* útja a tanulás. Tanulj necsak sokat, de alaposan is ! Legyen nagy gondod vallási ismereteid gyarapítására ! Minden munkád — akár szóbeli, akár írásbeli — remekbe készüljön ! Szeresd a jó könyveket !

Tanult elme nem sokat ér erős és jóra hajló *akarat* nélkül. Az önmegtagadás kalapácsütései alatt kap az akarat acélosságot. *Susine-abstine, tudj tűrni, lemondani!*

Légy mindig vidám és jókedvű, de könnyelműség és léhaság nélkül. A *szent öröm* kedvez a lelkiéletnek, lendületet ad a munkára és megédesíti az életet.

Hivő ember megbecsüli és gondozza *testét*, hogy a léleknek megfelelő hajléka és a Szentléleknek méltó temploma legyen. A testkultusz — akár a puha, kényeztető testápolás és túlzott egészségféltés, akár a nyers izomimádás és sportmánia alakjában — nem keresztény vonás.

Külsőd legyen tiszta, gondos, de egyszerű ; *magatartásod* kedves, nyugodt, nemes és keresetlen.

4. Pietas a piaristarend iránt.

A piarista diáknak *Kalazanci Szent József a példaképe és pártfogója.* Légy iránta fiúi szeretettel és áhítatos tisztelettel! Tanulmányozd életét, főleg gyermek- és ifjúkorát. Mélyedj el igazi bölcseségre tanító üdvös mondásaiba, amelyeket diákjainak annyiszor ajánlott és ismételgetett. Utánozd erényeit! Gyakran kérd pártfogását! Rómában járván zarándokolj el sírjához!

A *piaristarend* nagy jótevőd, a tudás és erény kincseivel gazdagított. Tisztelet, hála és hűség legyen a viszonzás részedről. Becsülj meg mindent, ami piarista! Ha majd módod lesz rá, mozdítsd elő a piarista rend javát!

A piarista iskola *szelleme:* Istenfélelem és emberszeretet, egyház- és honszerelem, jámborság és munkásság, áhítat és szorgalom, megbízhatóság és alaposság, egyenesség és nyiltság, igazlelkűség és egyszerűség, csendes elvonultság és igénytelenség, emberi kegy és tetszés nemkeresése, feltűnés és dicsőség kerülése. Őrizd és terjeszd ezt a szellemet!

Tartsd meg a piarista rend *ünnepeit!* Mivel Mária nevét hordja címerében, különös tisztelettel ünnepli *Mária nevenapját* szeptember 12-én. Május 31 *Isten Anyjának,* november 27, illetőleg az egyházi év utolsó vasárnapja Kalazanci Szent Józsefnek, mint a piarista iskolák pártfogójának az ünnepe *(Patrocinium S. Josephi Cal.)* Augusztus 27

Kalazanci Szent József napja. Július 15 *Pirrotti Szent Pompilius* ünnepe.

Ezeken a főünnepeken kívül tartsd meg annak a négy szent ifjú vértanunak ünnepét, kiknek emlékezete van a piarista liturgiában: Május 12-én *Szent Pongrác*, aug. 9-én *Szent Jusztusz* és *Pásztor* testvérek és aug. 19-én *Szent Tarzicius* akolithus, az Oltáriszentség vértanuja.

Gyakran kérd Istent, hogy Egyháza által minél előbb oltárra emeltesse a piarista kezdet két nagy hősét és a rendalapító két legbensőbb munkatársát: a tüzeslelkű *Landriani Gliceriust* (1588—1618) és a szigorú életű *Casani Pétert* (1570—1647). Az első Borromeo Szent Károly unokaöccse, Kalazancius leghűségesebb fia és az első kegyesiskolák egyik leglelkesebb tanítómestere; szenttéavatási pere igen kedvező pontra jutott el. Az utóbbi a rend első noviciusmestere, a szent szegénység nagy apostola, a rendalapító egyik asszisztense és jobbkeze különösen a középeurópai rendházak létesítésében; szenttéavatási pere megindult. Ereklyéik tisztelete és segítségül hívásuk nem egyszer jelenthetnek megkönnyebbülést számodra vagy másoknak akiknek baját, szenvedését szíveden viseled. Egyúttal ez a módja annak is, hogy szenttéavatási perük tovább haladjon a győzelem felé.

A piarista templom *lelked otthona*. Gimnazista korod után is ide járj vissza szentmisét hallgatni, gyónni és áldozni.

A magyaróvári rendház és gimnázium.

VI.

JELES MAGYAR PIARISTÁK.

(Az évszám a halálozás éve.)

Acsay Antal 1918, pedagógus.
Aigl Glycér 1830, szónok.
Alber János 1830, egyet. tanár, hittudós.
Bajtay Antal br. 1773, szónok és író, II. József egyik tanára, később rendfőnök, majd erdélyi püspök.
Bartos József 1931, a budapesti gimnázium igazgatója.
Benyák Bernát 1829, a modernebb filozófiát ő tanította először magyarul a pesti gimnáziumban (1777). Az iskolai drámának művelője.
Bolgár Mihály ifj. 1895, fizikus.
Bolla Márton 1831, rendfőnök, történetíró.
Budavári József id. 1897, hazánkban a panegyricus latin költészetnek, lehet mondani, utolsó művelője. 114 latin ódája jelent meg.
Cetto Benedek 1789, történetíró.
Conradi Norbert 1785, teológus, szónok.
Cörver Elek br. 1742, a modernebb filozófia meghonosítója Magyarországon. (Eklektikus.)
Cörver János br. 1773, rendfőnök, pedagógus, új tanulmányi rendszert dolgozott ki a magyer kegyesrend számára (1757).
Csaplár Benedek 1906, akadémikus, irodalomtörténetíró. (Révai élete.)
Cseh Ferenc 1883, filozófus. (Az ember szellemi élete.)

Cserei József 1908, klasszikus filológus.
Csősz Imre 1916, hittudós.
Czirbusz Géza 1920, egyet. tanár, földrajzi író.
Desericzky Ince 1763, történetíró.
Dományi Márk 1814, rendfőnök, író.
Drajkó Béla 1901, filológus.
Dugonics András 1818, a leghíresebb magyar piarista, az első eredeti magyar regénynek, az Etelkának költője, kora legnépszerűbb írója. Mint a mennyiségtannak egyetemi tanára, teljesen megmagyarosította szaktudománya nyelvét. A magyar nemzeti eszmének könyveiben és tanári székén lánglelkű bajnoka. Egyetemi rektor is volt. Izsó Miklós tervezte szobra szülővárosában, Szegeden van.
Egerváry Ignác 1809, rendfőnök, író, a kusztodiátus szerzője.
Elenyák György 1853, pedagógus, filozófus.
Endrődy János 1824, tábori pap, drámaíró.
Erdélyi Károly 1908, filológus.
Erdősi Imre 1890, mint tábori pap 14 ütközetben vett részt s Guyon szerint a branyiszkói győzelem neki köszönhető.
Farkas József 1925, klasszikus filológus.
Fekete Endre 1923, filozófus és író.
Grosser János 1847, rendfőnök, szónok, sokoldalú tudós.
Hájoss Gáspár 1781, magyar nyelvész.
Halápy Konstantin 1752, író.
Hám Antal 1927, rendfőnök, hittudós.
Hám Sándor 1904, költő.
Hanák János 1849, akadémikus, természettudós; képes természetrajza korában páratlan volt.
Hanghe Jácint 1771, hittudós, a privigyei piarista templom építője.
Hannulik Krizosztóm 1816, latin költő.
Hantó Gyula 1942, liturgikus.

Hénap Tamás 1934, rendfőnök, a budapesti új rendház fölépítője.
Hévizy János 1901, országgyűlési képviselő.
Hindy Mihály 1870, a római régiségtan írója.
Horányi Elek 1809, irodalomtörténetíró.
Horváth Cyrill 1884, akadémikus, egyet. tanár, aki önálló bölcseleti rendszert létesített (concretismus), drámaíró.
Horváth Pius 1901, tankönyvíró, tábori pap 1848-ban.
Ivánfi Ede 1900, heraldikus.
Jallosics András 1862, latin költő.
Kalmár Endre 1910, rendfőnök, író.
Karácsonyi Krizosztóm 1833, író.
Károlyi János 1928, történetíró.
Katona Dénes 1874, sokoldalú tudós és író.
Kátsor Keresztély 1792, pedagógus, író.
Keszthelyi László 1809, Newton tanainak egyik első hirdetője hazánkban.
Kis Sándor 1904, költő, Terentius fordítója.
Kisparti János 1940, pedagógus, kir. főigazgató.
Koppi Károly 1801, egyet. tanár, történettudós.
Koricsányi Márk 1752, latin költő.
Königsacker Kal. József gr. 1797, rendfőnök, matematikus és hittudós.
Kőrösi Albin 1936, hispanológus és műfordító.
Kőszeghy Szaniszló 1778, hittudós.
Kucserik Sándor 1895, latin költő.
Laczkó Dezső 1932, geológus, szobra a tőle alapított Veszprémmegyei Múzeum előtt áll.
Lévay Imre 1895, rendfőnök, író, a *katolikus körök atyja*, a Budapesti Kath. Kör megalapítója. Mellszobra is itt látható.
Lutter Nándor 1891, akadémikus, kir. főigazgató, matematikus. A szabadságharc mozgalmaiban is résztvett.

Magyar Gábor 1912, pedagógus, rendfőnök.
Martin Péter 1906, filozófus.
Maywald József 1911, klasszikus filológus, gyorsíró.
Miskolczy István 1937, egyet. tanár, történetíró.
Mösch Lukács 1701, az első magyar rendfőnökhelyettes, matematikus. Jelen volt Pálffy gróf egykori tanítványa kíséretében Buda ostrománál 1686-ban; egyes történetírók szerint az ostromművek felállításában is résztvett matematikai tudásával.
Nagy Alajos 1889, pedagógiai és filozófiai író.
Nagy Márton 1873, akadémikus, Petőfi tanára.
Nagy Péter 1860, rendfőnök, sokoldalú tudós.
Nemcsényi Adolf 1757, rendfőnök.
Orosz Zsigmond 1782, rendfőnök.
Ormándy Miklós 1911, természettudós.
Osvald Gáspár 1781, piarista fráter, építő. A váci székesegyház tervezésében és építésében is résztvett.
Pachinger Alajos 1913, természettudós.
Pap János 1917, természetrajzi író.
Pállya István 1802, rendfőnök, a magyaros irányú iskolai drámának művelője, pedagógus és szónok.
Peer Jakab 1792, akad. tanár, régiséggyüjtő. A Peer-kódex róla van elnevezve.
Perczel Imre 1795, rendfőnök, egyet. tanár, hittudós.
Perényi József 1938, irodalomtörténetíró.
Pintér Kálmán 1902, író, a Vörösmarty-kultusz apostola.
Pintér Pál 1915, természettudós.
Pivár Ignác 1905, a vakok orsz. intézetének igazgatója, gyógypedagógus. Emléktáblája szülőfalujában, Csobánkán.
Polák Ede 1892, természettudós.
Prónai Antal 1914, író, szerkesztő.

Purgstaller József 1867, rendfőnök, akadémikus, filozófus.

Rappensberger Vilmos 1928, író.

Reisinger János 1868, egyet. tanár, történetíró.

Rédl Rezső 1942, a Bakony botanikusa.

Révai Miklós 1807, a legnagyobb magyar nyelvész, szobra van az akadémia homlokzatán és szülőfalujában (Szentmiklós, Torontál m.), emléktáblája a budapesti piarista-kápolna előcsarnokában, a szegedi nemzeti Pantheonban és Sopronban.

Salzbauer János 1898, egyházjogász.

Sárvári Béla 1894, latin műfordító.

Schaffrath Lipót br. 1808, latin szónok és költő.

Schirkhúber Móric 1877, akadémikus, természettudós.

Schuster Konstantin 1899, kassai, majd váci püspök.

Sebes Ferenc 1941, rendfőnök, teológus.

Simai Kristóf 1833, akadémikus, színműíró. A magyar színpad az ő *Igazházi*-jával kezdte meg előadásait.

Simoncsich Ince 1807, író.

Somhegyi Ferenc 1879, rendfőnök, akadémikus, egyet. tanár, történettudós.

Spányik Glycér 1850, történetíró, szónok, pedagógiai író.

Szablik István 1816, természettudós, 1783-ban a pesti piaristaház udvarán nagy közönség jelenlétében újszerkezetű léggömböt bocsátott föl.

Szabóky Adolf 1880, író, a legényegyesületek meghonosítója hazánkban. Díszes síremléke a budapesti kerepesi temetőben.

Széchy Imre Ágoston 1852, akadémikus, pedagógus, nyelvtudós.

Szepesi Imre 1875, akadémikus, egyet. tanár, klasszikus filológus ; a tanulóifjúság használatára jeles énekeskönyvet is szerkesztett.

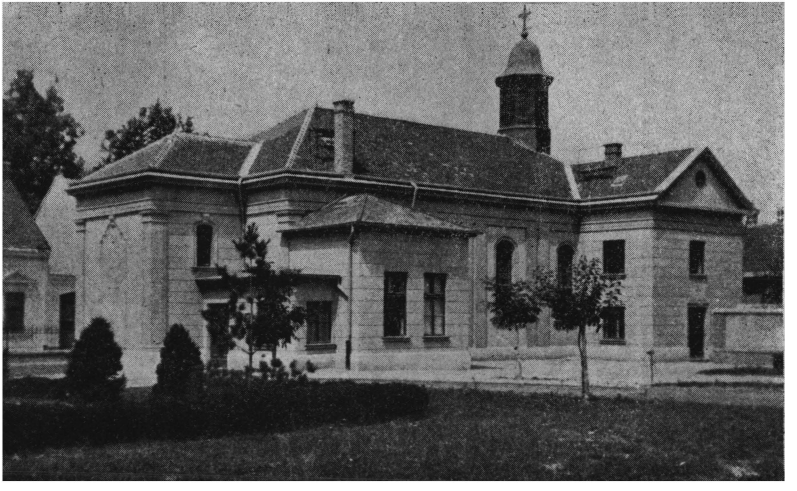

A nagykanizsai Szent Pompilius-templom.

Szlavkovszky Benedek 1748, latin költő, pedagógus.
Szölgyémy János 1929, tankönyvíró, rendfőnök.
Szücs István 1821, filozófus, egyet. rektor.
Tagányi Béla 1860, egyházi szónok.
Takáts Sándor 1932, történetíró, akadémikus. Mellszobra a komáromi megyeházán.
Tapoltsányi Gergely 1773, rendfőnök, szónok és író. Ő írta meg Kalazanci Szent József első magyar életrajzát.
Titz Antal 1926, teológus.
Tóth György 1923, pedagógus és filológus.
Tóth János 1887, a népnevelés apostola Szegeden.
Trautwein János 1893, az Oltáregyesület megalapítója, budapesti igazgató.
Ugróczy Ferenc 1836, történetíró.
Vajda Gyula 1909, történettudós, egyet. tanár.
Valero Jakab 1798, rendfőnök, iskolaszervező, sokoldalú tudós, szónok.
Várady Károly 1911, filológus, főigazgató.
Váry Gellért 1929, író.
Vass József 1873, akadémikus, történettudós és filológus.
Zimmermann Jakab 1878, egyet. tanár.

Deák Ferenc Schmidt Antal piarista tanáráról azt szokta volt mondani, hogy ő tanította meg *gondolkodni* s hogy neki köszönheti nagyrészt, ha lett belőle valami.

Rákosi Viktor így ír piarista tanárairól:

«Örök hálával tartozom tinektek és a nemes piarista rendnek, mert tőletek tanultam meg az istenfélelmet, az emberszeretetet, a hazafiságot, a gyengék és elnyomottak iránt való rokonérzést, a képmutatás és meghunyászkodás útálását».

VII.

NEVES PIARISTA DIÁKOK.

(A jegyzékben az évszám a halál évét, a helynév azt a várost jelzi, ahol piarista-diák volt az illető. Pk. = püspök, e. t. = egyetemi tanár, Bp. = Budapest, Ny. = Nyitra, P. = Pest, S. = Sátoraljaújhely, Sb. = Selmecbánya, Sz. = Szeged, V. = Veszprém.)

I. Egyháznagyok.

Prohászka Ottokár 1927, székesf. pk., Ny.
Andrássy Antal br. 1799, rozsnyói pk., Ny.
Balás Lajos 1920, rozsnyói pk., Vác.
Barkóczy László br. 1847, székesf. pk., S., P.
Bartakovics Béla 1873, egri érsek, Ny.
Batthyány Ignác gr. 1798, erdélyi pk., tört.-író, a gyulafehérvári könyvtár alapítója, P.
Belánszky József 1843, besztercebányai pk., P.
Biró Márton 1762, v.-i pk., szónok, író, Ny.
Bonnaz Sándor 1889, csanádi pk., Sz.
Breyer István 1940, győri pk., Bp.
Bubics Zsigmond 1907, kassai pk., Magyaróvár.
Christovich Imre 1798, csanádi pk., P.
Csajághy Sándor 1860, csanádi pk., Kalocsa.
Császka György 1904, kalocsai érsek, Ny., Tata.
Cseh István 1831, kassai pk., Vác.
Dessewffy Sándor 1907, csanádi pk., Kisszeben, P.
Dulánszky Nándor 1896, pécsi pk., Buda.
Erdélyi Vazul br. 1861, nagyváradi g. k. pk., Temesvár.

Farkas Imre 1866, székesf. pk., Tata, P. (Volt piarista.)
Fábry Ignác 1867, kassai pk., S.
Fetser Antal 1933, győri pk., Nagykároly.
Girk György 1868, pécsi pk., Kalocsa.
Gusztinyi János 1777, ny.-i pk., Rózsahegy.
Haynald Lajos 1891, kalocsai bíborosérsek, Vác, P.
Hornig Károly br. 1917, v.-i bíborospk., P.
Horváth János 1835, székesf. pk., egyházi szónok, V.
Ipolyi Arnold 1886, besztercebányai, majd nagyváradi pk., történetíró, Korpona, Sb.
Ivánkovics János 1904, rozsnyói pk., Sz.
Kámánházy László 1817, váci pk., Ny.
Klobusiczky Péter 1843, szatmári pk., majd kalocsai érsek, Nagykároly.
Kopácsy József 1847, hercegprímás, V.
Kovács Zsigmond 1887, v.-i pk., V.
Kőszeghy László 1828, csanádi pk., P.
Kurbély György 1821, v.-i pk., Privigye.
Laicsák Ferenc 1843, nagyváradi pk., Sb.
Lonovics József 1867, csanádi pk., kinevezett kalocsai érsek, egyházi író, P.
Lönhart Ferenc 1897, erdélyi pk., Kolozsvár.
Mailáth G. Károly gr. 1940, erdélyi pk., c. érsek, Buda (elemi isk.).
Milasin Miklós 1811, székesf. pk., Kecskemét, Sz.
Mihálovics József 1891, zágrábi bíborosérsek, Szeged.
Mihályi Viktor 1918, balázsfalvi érsek, Máramarossziget.
Nádasdy Ferenc gr. 1851, váci pk., majd kalocsai érsek, Tata.
Palugyay Imre 1858, ny.-i pk., Rózsahegy.
Pauer János 1889, székesf. pk., P.
Roskoványi Ágoston 1892, váci, majd ny.-i pk., Kisszeben.

Rosos Pál 1809, v.-i pk., V.
Rott Nándor 1939, v.-i pk., Bp.
Rudnay Sándor 1831, bíboros, hercegprímás, Nyitra.
Samassa József 1912, egri bíborosérsek, Ny., Léva.
Schlauch Lőrinc 1902, nagyváradi bíborospk., Sz.
Schopper György 1895, rozsnyói pk., P.
Steiner Fülöp 1900, székesf. pk., V.
Szmrecsányi Lajos 1943, egri érsek, Debrecen.
Várady L. Árpád 1923, kalocsai érsek, Temesvár.
Városy Gyula 1910, kalocsai érsek, Kalocsa.
Zichy Domonkos gr. 1879, v.-i pk., Tata.

Bakó János 1719, nagyváradi nagyprépost, választott pk., a debreceni piaristaház alapítója, Privigye.
Baksay Károly 1934, vál. pk., váci nagyprépost, Vác.
Bárdos Remig 1932, pannonhalmi főapát, Sb.
Békefi Remig 1924, zirci apát, tört.-író, e. t., V.
Bogisich Mihály 1909, vál. pk., zenetörténész, P.
Boltizár József 1905, fölsz. pk., Tata, Szentgyörgy.
Csávolszky József 1905, fölsz. pk., Vác.
Cselka Nándor 1897, fölsz. pk., Sb.
Gossmann Ferenc 1931, fölsz. pk., Vác.
Hoványi Ferenc 1871, nagyváradi kanonok, egyh. író, Temesvár.
Igaz Béla 1936, pécsi nagyprépost, V.
Jánosi Gusztáv 1911, vál. pk., műfordító, V.
Jung János 1917, fölsz. pk., Vác, Tata.
Kanter Károly 1920, prelátus-kanonok, Bp. apostola, Tata.
Káuzli Dezső 1942, v.-i nagyprépost, V.
Klaucz György 1933, székesf. nagyprépost, V.
Klinda Teofil 1932, eszterg. kanonok, liturgikus, Szentgyörgy, Vác.

Kránitz Kálmán 1935, v.-i nagyprépost, fölsz. pk., Nagykanizsa.
Laszkallner Antal 1854, v.-i nagyprépost, egyházi író, V.
Lányi József 1931, tinnini fölsz. pk., Privigye, Nyitra.
Lichtensteiger Ferenc 1895, fölsz. pk., Kalocsa.
Maszlaghy Ferenc 1917, vál. pk., író, P.
Miskolczy Márton 1848, tinnini fölsz. pk., esztergomi nagyprépost, Ny.
Mladoniczky Ignác 1930, vál. pk., egyházi író, Tata.
Németh József 1916, fölsz. pk., Sz.
Neszveda István 1890, fölsz. pk., Vác.
Palotay Ferenc 1909, v.-i nagyprépost, Trencsén.[1]
Popol Ágoston 1854, nagyváradi kanonok, e. t., a trencséni gimn. jótevője, Trencsén.
Prémus Domonkos 1934, fölsz. pk., zágrábi nagyprépost, Nagykanizsa.
Pribék István 1898, v.-i nagyprépost, fölsz. pk., V., Buda.
Rajner Lajos 1920, fölsz. pk., Sb.
Révész István 1929, tábori pk., Vác.
Somogyi Károly 1888, eszterg. kanonok, egyh. író, a szegedi Somogyi-könyvtár adományozója, P.
Spett (Szentannai) Gyula 1922, nagyváradi nagyprépost, egyh. író, Debrecen.
Supka Jeromos 1891, zirci apát, V.
Szabó József 1884, fölsz. pk., V.
Szuppán Zsigmond 1881, kinevezett beszterce-bányai pk., Vác.
Virter Lajos 1910, váci nagyprépost, vál. pk., Vác.
Wolafka Nándor 1916, vál. pk., Temesvár.

[1] Piarista kispap volt; a szabadságharc kitörésekor számos társával együtt (Apáthy István, Lonkay Antal, Kemenes Ferenc stb.) kardot fogott a haza védelmére s végigküzdötte a szabadságharcot.

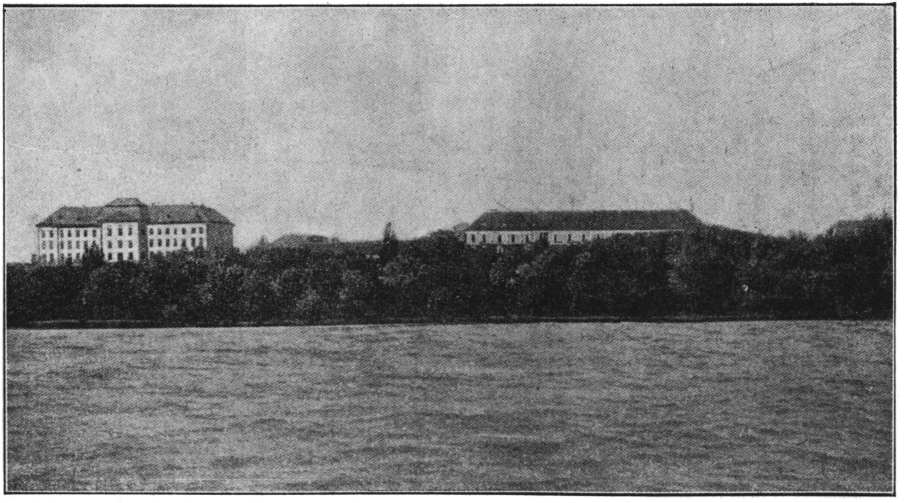

A tatai rendház és gimnázium.

2. Államférfiak.

II. **József császár** 1790. (Bajtay Antal tanította történelemre.)
V. **Ferdinánd király** 1875, (Pető Benedek tanította magyarra).
József nádor főhercegnek mindhárom fia: **István nádor** 1867, **Sándor** 1837 és **József** 1905 **főhercegek.**

Széchenyi István gr. 1860, P.
Kossuth Lajos 1894, S.
Deák Ferenc 1876, Nagykanizsa.

Andrássy Gyula gr. id. 1890, miniszterelnök, külügymin. S.
Bittó István 1903, min.-elnök, P.
Khuen-Héderváry Károly gr. 1918, miniszterelnök, P.
Lónyay Menyhért gr. 1884, min.-elnök, Buda
Lukács László 1932, min.-elnök, pénzügymin., Kolozsvár.
Teleki Pál gr. 1941, min.-elnök, kultuszmin., e. t., Bp.
Wenckheim Béla br. 1879, min.-elnök, P.

Andrássy Gyula gr. ifj. 1929, külügymin., Tata, S.
Baross Gábor 1892, keresk. min., Léva.
Bartal György 1875, keresk. min., Ny.
Bedekovich Kálmán 1889, horvát bán és min., Nagykanizsa.
Berzeviczy Albert 1936, kultuszmin., a M. Tud. Akad. elnöke, Kisszeben, P.
Daniel Ernő br. 1923, keresk. min., Nagybecskerek.
Darányi Ignác 1927, földm. min., Buda.
Ghillányi Imre br. 1922, földm. min,. Bp.
Gorove István 1881, közgazd. és közl. min., P.
Günther Antal 1919, igazságügymin., a Kúria elnöke, P.

Győrffy-Bengyel Sándor 1942, közellát. min., Bp.
Hieronymi Károly 1911, keresk. min., Buda.
Horváth Mihály 1878, kultuszmin., tört.-író, Sz., P.
Josipovich Imre 1910, horvát min., Tata.
Klauzál Gábor 1866, ipar- és földm. min., Sz., P.
Korányi Frigyes br. 1935, pénzügymin., Bp.
Láng Lajos br. 1918, keresk. min., P.
Mészáros Lázár 1858, hadügymin., P.
Orczy Béla br. 1917, király személye kör. min., P
Ordódy Pál 1885, közl. min., P.
Pejacsevich Tivadar gr. 1928, horvát bán és min., Bp.
Plósz Sándor 1925, igazságügymin., P.
Popovics Sándor 1935, pénzügymin., a M. Nemz. Bank elnöke, Bp.
Rajner Pál 1879, belügymin., P.
Rubinek Gyula 1922, földm. min., Ny.
Samassa Adolf 1929, belügymin., Bp.
Szászy Béla 1931, igazságügymin., Vác.
Szende Béla 1882, honv. min., Sz.
Szögyény-Marich László gr. 1916, király személye körüli min., nagykövet, P.
Tallián Béla br. 1921, földm. min., Sz.
Teleszky János 1939, pénzügymin., Bp.
Tóth Vilmos 1898, belügymin., Temesvár.
Trefort Ágoston 1888, kultuszmin., S.
Winchkler István 1940, keresk. és közl. min., Sz.
Wlassich Gyula br. 1937, kultuszmin., a felső ház és a közig. bíróság elnöke, Nagykanizsa, Bp.
Zichy Aladár gr. 1937, király személye kör. min., Bp.
Zoltán Béla 1929, igazságügymin., Bp.

3. Más közéleti kiválóságok.

Almássy Pál 1883, szeptemvir, politikus, P.
Ambrózy Gyula gr. 1935, koronaőr, Temesvár.
Andrássy Géza gr. 1938, kiváló sportférfiú, P.

Andrássy Tivadar gr. 1905, műpártoló, S.
Apponyi Lajos gr. 1909, udvarnagy, Ny.
Baludianszki Mihály 1847, orosz szenátor, a a cári kabinetiroda főnöke, S.
Barkóczy Sándor br. 1925, államtitkár, S.
Bartha Richárd 1927, kabinetirodai főnök, Bp.
Bárczy Dezső 1929, államtitkár, Bp.
Batthyány-Strattmann László hg. 1931, nagy emberbarát, szemész, Magyaróvár.
Berzeviczy Ádám II. Rákóczi F. lovászmestere, Podolin.
Bezerédj Viktor 1913, államtitkár, V.
Boncz Ödön 1928, kultuszmin. tanácsos, Bp.
Bubla Ferenc 1931, kúriai tanácselnök, Bp.
Csekonics Endre gr. 1929, főasztalnok, P.
Czabalay Kálmán 1940, a közmunkatanács elnöke, Bp.
Cziráky Béla gr. 1911, főudvarmester, P.
Cziráky János gr. 1884, tárnokmester, a kat. ügyek vezére, P.
Dessewffy Aurél gr. ifj. 1928, országbíró, Bp.
Dessewffy József gr. 1843, politikus, író, Kolozsvár, P.
Dóra Sándor 1941, főkapitányhelyettes, Vác.
Eszterhay Jenő 1928, államtitkár, V.
Fenyvessy József 1935, államtitkár, Bp.
Ferenczy Tibor 1943, főkapitány, Debrecen.
Finály Lajos 1935, min. tanácsos, Kolozsvár.
Forgách Antal gr. 1885, kancellár, P.
Földváry Gábor 1854, Pestmegye alispánja, P.
Gáll Endre 1935, koronaügyész, Kecskemét.
Gopcsa László 1933, államtitkár, gyorsíró, Kolozsvár.
Grassalkovich Antal gr. 1771, koronaőr, Ny.
Griger Miklós 1938, apát-plébános, ker. szoc. politikus, Privigye.
Helfy Ignác 1897, politikus, Nagykároly.
Holló Lajos 1918, politikus, szerkesztő, Sz.

Hunyady József gr. 1942, főudvarmester, Bp.
Jakabffy István 1937, főispán, Bp.
Jósika Samu br. 1860, erdélyi kancellár, Kolozsvár.
Justh Gyula 1917, politikus, P.
Kaán Károly 1940, államtitkár, akadémikus, Nagykanizsa.
Kacskovics Lajos 1891, politikus, gazdasági író, P.
Kármán Mór 1915, iskolaszervező, pedagógus, Sz.
Kazy József br. 1923, államtitkár, Bp.
Károlyi Ferenc gr. 1758, lovassági tábornok, főasztalnokmester, Nagykároly.
Károlyi György gr. 1877, koronaőr, főudvarmester, a Tud. Ak. egyik alapítója, P.
Károlyi István gr. 1881, Pest megye főispánja, a fóti templom s kastély építtetője, P.
Keglevich István gr. 1905, politikus, a Nemzeti Színház intendánsa, P.
Klamarik János 1898, iskolaszervező, P.
Kolossváry József 1925, v.-i főispán, a v.-i gimn. jótevője, V.
Kondor Ferenc 1932, államtitkár, Bp.
Kovácsics Dezső 1937, főispán, Temesvár.
Libertiny Gusztáv, a Felvidéki Magy. Közműv. Egyes. egyik alapítója, Korpona.
Lipthay Béla br. 1928, államtitkár, Bp.
Mailáth Antal gr. 1873, főkancellár, S.
Mailáth György 1861, országbíró, P.
Makfalvay Géza 1924, államtitkár, P.
Markovits Iván 1893, gyorsíró, Sb.
Matta Árpád 1938, főispán, Bp.
Meszleny Pál 1938, főispán, Bp.
Milos György 1939, a Pesti Hazai Első Tak. vezérigazgatója, Bp.
Nagy Árpád 1931, államtitkár, Bp.
Návay Tamás 1927, főispán, Sz.
Óvári Ferenc 1938, politikus, V.

Pálffy Miklós herceg 1935, főlovászmester, Bp.
Péch Kálmán 1935, államtitkár, Bp.
Petőcz Gyula 1936, bp.-i törv.-széki elnök, Bp.
Prileszky Tádé 1895, politikus, Magyaróvár, Vác
Rottenbiller Fülöp 1942, államtitkár, Bp.
Ruzitska György 1931, államtitkár, Bp.
Semsey Andor 1923, mecénás, Buda.
Sennyey Pál br. 1888, politikus, tárnokmester, országbíró, S., Buda.
Szabóky Alajos 1931, államtitkár, Bp.
Szentkirályi László 1833, szeptemvir, Kecskemét.
Szivák Imre 1912, politikus, a bp.-i ügyv. kamara elnöke, P.
Szögyény-Marich László 1893, országbíró, P.
Tasner Antal 1861, Széchenyi István gr. titkára, V., P.
Tóth Lajos 1926, közokt. államtitkár, Bp.
Törley Bálint 1941, államtitkár, Bp.
Ürményi József 1825, országbíró, P.
Vavrik Béla 1921, a Kúria másodelnöke, Bp.
Vigyázó Ferenc gr. 1928, a Tud. Akad. mecénása, Bp.
Vörösmarty Béla 1904, a Kúria másodelnöke, P., Tata.
Wolf Károly 1936, az udvarnagyi bíróság elnöke, politikus, Trencsén.
Záborszky István 1936, államtitkár, Bp.
Zsitvay Leó 1915, kúriai tanácselnök, P.

Boráros János 1834, Pest polgármestere, P.
Borvendég Ferenc 1934, Bp. főpolgármestere, Tata.
Fülep Kálmán 1919, Bp. főpolgármestere, Bp.
Gerlóczy Károly 1900, Bp. alpolgármestere, P.
Halmos János 1907, Bp. polgármestere, P.
Kada Elek 1913, író, Kecskemét polgármestere, Kecskemét.

A kolozsvári gimnázium.

Kammermayer Károly 1897, Bpest polgármestere, P.
Komjáthy László 1930, V. polgármesetere, V.
Lázár György 1915, Sz. polgármestere, Sz.
Liber Endre 1936, Bp. alpolgármesetre, Bp.
Márkus József 1915, Bp. főpolgármestere, P.
Rottenbiller Lipót 1870, P. polgármestere, P.
Sabján Gyula 1939, Nagykanizsa polgármestere, Nagykanizsa.
Sipőcz Jenő 1937, Bp. polgármestere, majd főpolgármestere, Bp.
Somogyi Szilveszter 1934, Sz. polgármestere, Sz.
Szentkirályi Móric 1882, politikus, Bp. főpolpolgármestere, P.
Telbisz Károly 1914, Temesvár polgármestere, Szeged.

4. Költők, írók.

a) *Költők.*

Vörösmarty Mihály 1855, P. (Eminens diák.)
Petőfi Sándor 1849, P.
Ady Endre 1919, Nagykároly.

Katona József 1830, Kecskemét, P., Szeged.
Madách Imre 1864, Vác, P.
Lenau Miklós 1850, német költő, P.

Ábrányi Emil 1920, P.
Ányos Pál 1784, V.
Bacsányi János 1845, V., P.
Bajza József 1858, P.
Bartók Lajos 1902, Máramarossziget.
Boruth Elemér 1886, S.
Czuczor Gergely 1866, Ny.
Dalmady Győző 1916, Tata, P.
Endrődi Sándor 1920, V.
Győry Vilmos 1885, műfordító, P.

Juhász Gyula 1937, Sz.
Kemenes Ferenc 1905, v.-i nagyprépost, P.
Komjáthy Jenő 1895, Vác.
Koroda Pál 1933, Léva.
Kuliffay Ede 1881, P.
Lauka Gusztáv 1902, Nagykároly.
Moiret Ödön 1929, német költő, Temesvár.
Móra István 1934, Kceskemét.
Orczy Lőrinc br. 1789, Ny., P.
Petőfi Zoltán 1870, Sz.
Ráday Gedeon gr. 1792, irodalompártoló, P.
Reviczky Gyula 1889, Léva.
Sujánszky Antal 1906, vál. pk., P.
Szentmiklóssy Alajos 1849, P.
Vajda János 1897, P.
Verseghy Ferenc 1822, nyelvész, P.
Virág Benedek 1830, tört.-író, Nagykanizsa.

b) *Irók.*

Ábrányi Kornél ifj. 1913, P.
Ambrus Zoltán 1932, Bp.
Andrássy Manó gr. 1891, utazó, Tata.
Antal Géza 1934, ref. pk., Tata.
Bajzáth György br., 1869, újlatin író, V.
Bakonyi Károly 1926, színműíró, Sz.
Balázs Sándor 1887, Kolozsvár.
Barna Ignác 1894, műfordító, Nagykároly.
Bányai Elemér (Zuboly) 1915, közíró, Kolozsvár.
Bársony István 1927, Nagykároly.
Beksics Sándor 1906, közíró, Nagykanizsa.
Berczik Árpád 1919, színműíró, Temesvár, P.
Beöthy László 1932, színház-ig., Bp., Vác.
Bérczy Károly 1867, műfordító, Vác, P.
Bús Jakab 1935, jezsuita, egyházi író, Sz.
Cholnoky Viktor 1912, V.
Csajthay Ferenc 1940, hírlapíró, V., Kecskemét.

Csávolszky Lajos 1909, hírlapíró, P.
Cserzy Mihály (Homok) 1925, Sz.
Degré Alajos 1896, Sz.
Donászy Ferenc 1923, ifjúsági író, Nagykanizsa.
Erődi-Harrach Béla 1936, műfordító, Kolozsvár.
Friedreich István (Görcsöni Dénes) 1914, katolikus közíró, tört.-író, V.
Gaál József 1866, Nagykároly.
Gajáry Ödön 1919, hírlapíró, P.
Garay Alajos 1886, Kecskemét.
Gorove László 1839, szépíró, Kolozsvár.
Görgey István 1912, Podolin.
Hajnik Károly 1866, hírlapíró, gyorsíró, P.
Haller László gr. 1751, műfordító, P.
Hanusz István 1909, Vác. P., Sz.
Helmeczy Mihály 1832, S.
Hevesi Sándor 1939, dramaturg, a Nemz. Szính. ig., Nagykanizsa.
Hordósy Iván 1942, hírlapíró, V.
Horváth Döme 1899, táblai tanácselnök, Kecskemét.
Hugó Károly 1877, színműíró, Bp.
Huszár Imre 1916, műfordító, P.
Jancsó Benedek 1930, közíró, Kolozsvár.
Jósika Miklós br. 1865, Kolozsvár.
Kádár Lehel 1936, Temesvár.
Kecskeméthy Aurél 1877, közíró, Buda, Vác.
Kemechey Jenő 1905, S.
Kempf Kemenes József 1922, műfordító, Tata.
Kertbeny (Benkert) Károly 1882, fordító, P.
Királyi Pál 1892, közíró, Nagykanizsa.
Kovacsóczy Mihály 1846, hírlapíró, P.
Krúdy Gyula 1933, Podolin.
Kvassay Ede 1927, P.
K. Lippich Elek 1924, min. tanácsos, Bp.
Lonkay Antal 1888, kat. hírlapíró, Máramarossziget.

Madarassy László 1893, hírlap- és jogi író, Kecskemét, P.
Malonyay Dezső 1916, Bp.
Nagy Ignác 1854, színműíró, P.
Miklós Jenő 1934, hírlapíró, Ny.
Palotás Fausztin 1922, szépíró, Temesvár, Sz.
Pálffy Albert 1897, regényíró, Debrecen.
Paulay Ede 1894, színműíró, a Nemz. Szính. igazg., S., Buda.
Petelei István 1919, Kolozsvár.
Rákosi Viktor 1923, P.
Remellay Guzstáv 1866, P., Sz., Tata.
Schedius Lajos 1847, P.
Somlay Károly 1931, Vác.
Szalay József 1936, bibliofil, a sz.-i Dugonics-Társ. elnöke, Bp.
Szemere György 1930, Bp.
Szigligeti Ede 1878, színműíró, Temesvár.
Szokolay István 1904, jogi író, Buda.
Szontágh Gusztáv 1858, P.
P. Thewrewk Árpád 1903, kritikus, P.
Tóth Béla 1907, hírlapíró, Bp.
Tömörkény István 1917, Sz.
Török János 1874, szerkesztő, P.
Varga Mihály 1935, egyházi író, Vác.
Vas Gereben 1868, regényíró, V.
Zelinski Róbert gr. 1939, közgazd. író, Bp.
Zichy Antal 1898, V.
Zsoldos László 1926, Bp.

5. Tudósok.

a) *Hittudósok.*

Aschenbrier Antal 1897, egyházjogász, e. t., Sb.
Bangha Béla 1940, jezsuita, hitvédő, hitszónok, Ny.
Berger ev. János 1909, e. t., Sz.
Buttykay Antal 1940, ferences, hitszónok, Bp.

Dudek János 1916, hitvédő, e. t., Ny.
Giesswein Sándor 1923, kanonok, szociológus, a Szent István Akadémia első elnöke, Tata.
Guzmics Izidor 1839, bencés, bakonybéli apát, Kőszeg.
Kiss János 1930, ker. bölcselő, e. t., Sz.
Kmoskó Mihály 1931, biblikus, orientalista, e. t., Trencsén.
Lukcsics József 1937, kanonok, egyháztörténész, e. t., V.
Mihályfi Ákos 1937, ciszterci, a lelkipásztorkodástan e. t., V.
Pollák János 1884, biblikus, e. t., Buda.
Róder Alajos 1878, e. t., Tata.
Szabó Vendel 1942, hitvédő, e. t., Nagykanizsa.
Tomcsányi Lajos 1926, jezsuita, egyházjogász, Kecskemét.
Werdenich Endre 1933, győri kanonok, dogmatikus, Magyaróvár.
Zubriczky Aladár 1926, hitvédő, e. t., Bp.

b) *Jogtudósok.*

Apáthy István id. 1889, keresk. és váltójogász, e. t., Nagykanizsa.
Baumgarten Izidor 1914, büntetőjogász, P.
Bochkor Károly 1918, az államszámviteltan e. t., Koloszvár.
Bochkor Mihály 1920, e. t., Koloszvár.
Csarada János 1923, nemzetk. jogász, e. t., Ny.
Csemegi Károly 1899, bünt. jogász, Kecskemét, Sz.
Degré Lajos 1915, bünt. jogász, e. t., Bp.
Dégen Gusztáv 1903, keresk. és váltójogász, jogakad. t., P.
Farkas Lajos 1924, római jogász, e. t., Kolozsvár.
Fésüs György 1914, pozsonyi jogak. igazg., P.

A mernyei rendház.

Frank Ignác 1850, magy. magánjogász, e. t., Nagykároly.
Gerlóczy Gyula 1893, e. t., P.
Groszschmid (Zsögöd) Béni 1938, magánjogász, e. t., Máramarossziget.
Hajnik Imre 1902, jogtörténész, e. t., P.
Herczegh Mihály 1926, magán- és perjogász, e. t., Sz.
Keleti Károly 1892, statisztikus, Buda.
Konek Sándor 1882, statisztikus, e. t., P.
Kovachich József Miklós 1878, jogtörténész, Tata.
K. Kováts Gyzula 1935, egyházjogász, e. t., P.
Krolopp Hugó 1928, közgazd. e. t., Magyaróvár.
Lechner Ágoston 1901, a közigazg. jog. e. t., Buda.
Récsi Emil 1864, római jogász, e. t., Kolozsvár.
Szlemenics Pál 1856, perjogász, jogakad. t., Kecskemét.
Virozsil Antal 1868, jogbölcs., közjogász, e. t., Buda.
Wenzel Gusztáv 1891, jogtörténész, e. t., V., Vác.

c) *Orvosok.*

Ajtai Kovács Sándor 1917, a törvénysz. orvostan e. t., Kolozsvár.
Ángyán Béla 1920, belgyógyász, V.
Argenti Döme 1893, neves homeopata, Vác.
Bársony János 1926, nőorvos, e. t., Nagykároly.
Berecz János 1939, nőorvos, e. t., Sz.
Borszéky Károly 1933, sebész, e. t., Bp.
Böke Gyula 1918, fülgyógyász, e. t., Tata, P.
Dollinger Gyula 1938, sebész, e. t., Bp.
Farkas Géza 1934, az élettan e. t., Bp.
Gebhardt Ferenc 1869, e. t., Sz.
Gerlóczy Zsigmond 1937, a fertőző betegségek e. t., Bp.

Gruby Dávid 1898, anatómus, P.
Herczel Manó br. 1918, sebész, Sz.
Hoffner József 1841, e. t., V.
Holzwarth Jenő 1922, sebész, Bp.
Hültl Hümér 1940, sebész, e. t., Bp.
Irsay Artúr 1918, gégész, P.
Jendrássik Ernő 1921, ideg- és belgyógyász, e. t., Bp.
Lechner Károly 1922, elmegyógyász, e. t., P.
Lenhossék József 1888, a boncolástan e. t., Vác, Buda.
Lenhossék Mihály id. 1840, az élet- és boncolástan e. t., P.
Lenhossék Mihály ifj. 1933, anatómus, e. t., Bp.
Lovrich József 1935, nőorvos, Bp.
Mihálkovics Géza 1899, e. t., P.
Minich Károly 1938, törvsz. orvos, Bp.
Müller Kálmán br. 1926, közegészségügyi szervező, P.
Navratil Imre 1919, gégész, e. t., P.
Pertik Ottó 1913, a kórboncolástan e. t., P.
Plósz Pál 1902, az élet- és kórvegytan e. t., Bp.
Poór Imre 1897, sebész, e. t., Buda.
Réczey Imre 1913, sebész, e. t., P.
Sauer Ignác 1863, e. t., országos főorvos, V.
Schulek Vilmos 1905, szemész, e. t., P.
Schwartzer Ottó br. 1913, elmegyógyász, P.
Semmelweis Ignác 1865, szülész, az anyák megmentője, Buda.
Stáhly György 1802, e. t., P.
Stáhly Ignác 1849, e. t., P.
Stoerk Károly 1899, gégész, bécsi e. t., Buda.
Székely Ágoston 1927, a Pasteur-int. igazg., Bp.
Thanhoffer Lajos 1909, a boncolástan e. t., Nagykanizsa, P.
Töltényi Szaniszló 1853, a bécsi katonaorvosi akadémia t., V.
Verebély Tibor 1941, sebész, e. t., Bp.

d) *Filológusok, nyelvészek.*

Barna Ferdinánd 1805, Nagykároly, Debrecen.
Bartal Antal 1909, Vác.
Binder Jenő 1933, Bp.
Finály Henrik 1898, e. t., Buda.
Gragger Róbert 1926, berlini e. t., Ny.
Halász Ignác 1901, e. t., V.
Haraszti Gyula 1921, e. t., Kolozsvár.
Heinrich Gusztáv 1922, e. t., az Akad. főtitkára, P.
Hóman Ottó 1903, Magyaróvár.
Mayr Aurél 1914, e. t., P.
Pecz Vilmos 1923, e. t., Máramarossziget.
Reibner Márton 1935, Bp.
Repiczky János 1855, orientalista, Korpona.
Simonyi Zsigmond 1919, e. t., V.
Szamosi János 1909, e. t., Kolozsvár.
Szilasi Móric 1905, e. t., V.
Szily Kálmán id. 1924, műegyet. t., természettudós és nyelvész, az Akad. főtitkára, P.
P. Thewrewk Emil 1917, e. t., P.
Vámbéry Ármin 1913, orientalista, etnografus, Szentgyörgy.
Herrmann Antal 1926, etnografus, e. t., Kolozsvár.
Kálmány Lajos 1919, plébános, etnografus, Kolozsvár.

e) *Irodalomtörténetírók, esztétikusok.*

Alexander Bernát 1927, esztétikus, bölcselő, P.
Bánóczi József 1926, V.
Bodnár Zsigmond 1907, P.
Horváth Cyrill 1941, V.
Katona Lajos 1910, e. t., Vác.
Lábán Antal 1937, Bp.
Névy László 1902, esztétikus, V.
Péterfy Jenő 1899, P.
Sándor István 1815, bibliografus, Ny., P.

Szinnyei József id. 1914, Ny.
Toldy Ferenc 1875, P.
Váczy János 1918, Kecskemét.
Vutkovich Sándor 1906, V.

f) *Történetírók, archeológusok.*

Balássy Ferenc 1895, Buda.
Bunyitay Vince 1915, vál. pk., S.
Czimer Károly 1930, Sz.
Dedek-Crescens Lajos 1933, kanonok, Ny.
Fejér György 1851, e. t., kanonok, P.
Fejérpataky László 1923, e. t., a Nemz. Múzeum igazgatója, P.
Gombos Albin 1938, Kecskemét.
Hornyik János 1885, Kecskemét történetírója, Kecskemét.
Hummer Nándor 1910, Sb., Vác.
Jerney János 1855, tudós utazó, P.
Karácson Imre 1911, V.
Károly János 1916, vál. pk., Buda, Ny., Sb.
Kerékgyártó Árpád Alajos 1902, e. t., P.
Kolinovics Gábor 1770, Szentgyörgy.
Komárik István 1940, jezsuita, Ny.
Lányi Károly 1856, plébános, egyháztörténetíró, P.
Lehoczky Tivadar 1915, tót népdalgyüjtő, Rózsahegy.
Lónyay Albert 1904, Buda.
Lukcsics Pál 1936, Veszprém.
Mailáth János gr. 1855, P.
Márki Sándor 1925, e. t., P.
Mátyás Flórián 1904, Kolozsvár.
Nagy Iván 1898, P.
Némethy Lajos 1917, plébános, egyháztörténetíró, Buda.
Óváry Lipót 1919. V.
Palacky Ferenc 1876, cseh történetíró; Trencsén.

Palma Ferenc 1787, jezsuita, Rózsahegy.
Pauler Gyula 1903, P.
Patek Ferenc 1937, Bp.
Reizner János 1904, P.
Ribáry Ferenc 1880, Buda.
Simonyi Ernő 1882, politikus, Ny.
Sörös Pongrác 1919, bencés, Bp.
Szentkláray Jenő 1925, nagyprépost, Sz.
Tragor Ignác 1941, Vác.
Véghely Dezső 1897, V.
Érdy János 1871, archeológus és numizmatikus, Vác.
Hampel József 1913, archeológus, e. t., P.
Jankovich Miklós 1846, archeológus, P.
Rómer Flóris 1889, kanonok, archeológus, Magyaróvár.
Torma Károly 1897, archeológus, e. t., Kolozsvár.
Gerecze Péter 1914, műtörténész, Kolozsvár.
Pasteiner Gyula 1924, műtörténész, e. t., Tata, P.
Rupp Jakab 1879, numizmatikus, Vác.

g) *Matematikusok, természettudósok, közgazdászok.*

Abt Antal 1902, fizikus, e. t., Sz.
Ambrózovics Béla 1905, mérnök, műszaki író, Kalocsa, Buda.
Aujeszky Aladár 1933, bakteriológus, Bp.
Bánvárth Sándor 1930, gazd. akad. igazg., V.
Dengl János 1940, közgazdász, műegy. t., Temesvár.
Entz Géza id. 1919, zoológus, e. t., P.
Entz Géza ifj. 1943, zoólógus, e. t., Kolozsvár, Bp.
Eötvös Lóránd br. 1919, fizikus, e. t., az Akadémia elnöke, P.
Felletár Emil 1917, fővegyész, V., P.

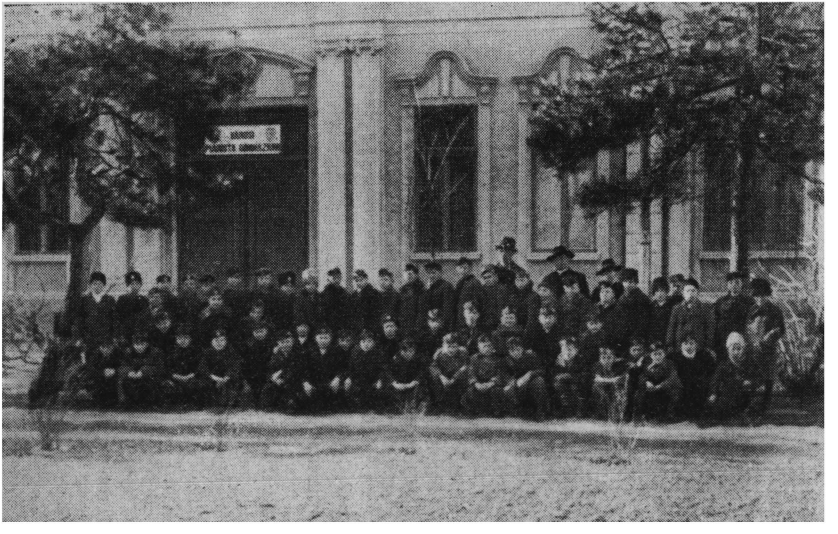

A szabadkai gimnázium első osztálya.

Frivalszky János 1895, zoológus, Trencsén, Léva, Vác.
Grosschmid Lajos 1940, matematikus, e. t., Bp.
Hankó Vilmos 1923, vegyész, Kolozsvár.
Hankóczy Jenő 1939, feltaláló, Magyaróvár, V.
Harkányi Béla br. 1932, csillagász, Bp.
Kanitz Ágost 1896, botaknius, e. t., Trencsén.
Károly Irén József 1929, premontrei, fizikus, S.
Kilényi Hugó 1924, közgazdász, P.
Koch Antal 1927, geológus, e. t., Kalocsa.
Kondor Gusztáv 1897, matematikus, e. t., Sz.
Lechner Lajos 1897, tervező mérnök (Andrássy-út, Sz. újjáalkotása), Buda, P.
Lőrenthey Imre 1917, paleontológus, e. t., Bp.
Margó Tivadar 1896, zoológus, e. t., P.
Martin Lajos 1897, matematikus, e. t., Buda.
Mednyánszky Dénes br. 1911, geológus, Buda.
Nékám Sándor 1885, matematikus, e. t., Buda.
Paszlavszky József 1919, zoológus, P.
Petzval József 1891, fizikus, matematikus, e. t., Podolin.
Petzval Ottó 1883, matematikus, e. t., P.
Puskás Tivadar 1893, Edison munkatársa, a telefonhírmondó feltalálója, Kolozsvár.
Ruffy-Varga Kálmán 1942, gazd. akad. ig., Léva.
Sporzon Pál 1917, közgazdász, Magyaróvár.
Szabó József 1894, geológus, e. t., Kalocsa.
Tandor Ottó 1913, műegyet. t., műépítész, Nagykanizsa.
Than Károly 1908, vegyész e. t., Sz.
Tomcsányi Ádám 1831, fizikus, e. t., Ny., Sb., Nagykároly.
Török Aurél 1912, antropológus, e. t., P.
Vedres István 1830, mérnök, műszaki író, Sz.
Wartha Vince 1914, vegyész, műegy. t., Sz.
Wierzbicki Péter 1847, botanikus, Podolin.
Zelovich Kornél 1935, építész, műegy. t., Vác.

6. Művészek.

a) *Festők.*

Brocky Károly 1855, Temesvár.
Hegedüs László 1911, V.
Jankó János 1896, P.
Károlyi Lajos 1927, Sz.
Keleti Gusztáv 1902, műkritikus, Buda.
Kertbeny (Benkert) Imre 1855, P.
Krenner (Tardos) Viktor 1927, színműíró, Bp.
Lotz Károly 1904, P., Vác.
Molnár József 1899, P.
Spányi Béla 1914, Vác.
Nécsey István, 1902, Ny.
Spányi Béla 1914, Vác.
Szoldatics Ferenc 1916, V.
Telepy Károly 1906, P.
Vastagh György id. 1919, Sz.
Zichy Mihály 1906, V., P.

b) *Szobrászok.*

Csikász Imre 1914, V.
Szentgyörgyi István 1938, Nagybecskerek.

c) *Zenészek, zeneszerzők, énekesek.*

Bertha Sándor 1911, zeneszerző, író, P.
Buttykay Ákos 1935, zeneszerző, Bp.
Erkel Gyula 1909, zeneszerző, P.
Esterházy Ferenc gr. 1939, zeneszerző, Tata.
Heller István 1888, zongoraművész, P.
Járosy Dezső 1932, zeneszerző, Sz.
Káldy Gyula 1901, zeneszerző, az Opera igazgatója, P.
Környei Béla 1925, operaénekes, Sb.
Mátray (Rothkrepf) Gábor 1875, zeneszerző, író, P.
Mihalovich Ödön 1929, zeneszerző, P.

Simonffy Kálmán 1881, zeneszerző, Vác.
Siposs Antal 1923, zeneszerző, zongoraművész, P.
Stéger Ferenc 1916, operaénekes, Buda.
Sztojanovics Jenő 1919, zeneszerző, Bp.
Toldy László 1929, zeneszerző, Bp.
Végh János 1918, zeneszerző, Bp.

d) *Színészek.*

Füredi Mihály 1871, Vác.
Gabányi Árpád 1915, P.
Kelemen László 1814, a magyar színészet megalapítója, P.
Mihályfi Béla 1937, Bp.
Sugár Károly 1937, Temesvár.
Szigeti József 1902, P., V.

7. **Katonák, hősök, nemzeti vértanuk.**

Csányi László 1849, vértanu, P.
Forinyák Géza 1860, joghallgató, nemz. vértanu, P.
Földváry Károly 1883, a vörössipkások ezredese, P.
Gasparics Kilit 1853, franciskánus, vértanu, Nagykanizsa.
Ghyczy Béla 1911, altábornagy, Tata.
Heim Géza br. 1942, a Mária Terézia-rend lovagja, tábornok, Sz.
Kápolnai Pauer István 1896, honvédezredes, katonai író, P.
Klapka György 1892, 48-as tábornok, Kecskemét, Sz.
Mednyánszky László br. 1849, vértanu, Trencsén, Magyaróvár.
Nagy Sándor József 1849, aradi vértanu, P.
Perczel Mór 1849, 48-as tábornok, P.
Schill Ferenc 1932, tábornok, a csendőrség orsz. főfelügy., V.

Simonyi József br. 1823, huszáróbester, «a legvitézebb huszár», Debrecen. P.
Teleki Sándor gr. 1892, 48-as ezredes, emigráns, Petőfi pártfogója, Kolozsvár.
Török Ignác 1849, aradi vértanu, P.
Vasvári Pál 1849, szabadsághős, Nagykároly.

A proletárdiktatúra áldozatai 1919-ben:

Fennes Rezső volt piarista papnövendék, Kecskemét.
Hornyik Károly jászkarajenői káplán, Kecskemét.
Kósa József jászkarajenői plébános, Kecskemét.
Kucsera Ferenc szentendrei káplán, Léva.
Návay Iván Návay L. unokaöccse, Bp.
Návay Lajos a képviselőház elnöke, Bp.
Nikolényi Dezső rendőrfogalmazó, Bp.
Paulheim Elek műegyet. hallgató, Bp.

Finászy Ernő így írt a piaristákról:

«Egyedüli hivatásuk a tanítás volt: egész életöket az iskolának szentelték, szegénységökbe és az ifjúság szeretetébe helyezve büszkeségöket... Mi magyarok mindig a mieinknek tekinthettük őket... Magyar hazájukat... forrón szerették mindenkor, még a legválságosabb időkben is».

Kossuth Lajos 1848 okt. 23-i magyaróvári látogatása alkalmával a piaristákat így üdvözölte:

«Talán nem is tudják az urak, hogy én is növendékük voltam, s hogy tudományomat s hazafiúi érzésemet önök... ... csepegtették belém. Ezért is e hasznos szerzet iránt hálás érzéssel lenni meg nem szünök».

Thallóczy Lajos Pauler Gyuláról tartott emlékbeszédében így nyilatkozott a piaristákról:

«Nem tudjuk mi azt soha megfizetni ennek a rendnek, amit a családról lemondó szerzetesek tettek velünk, kiket magukhoz öleltek, mint önnön fiaikat. Ez a kegyesrend pszychéje, hogy alapítójuk szellemében szeretettel, mint fiaikat tanítják és nevelik tanítványaikat».

VIII.

A PIARISTA DIÁKSZÖVETSÉGEK

A piarista iskolák egykori tanítványai 1923 óta **diákszövetségekbe** szervezkednek. Ezeknek a diákszövetségeknek célja barátságos összejövetelek, előadások, lelkigyakorlatok stb. segítségével a piarista iskola szellemét a volt tanítványokban megőrizni és fejleszteni, a piaristarendnek és iskolának segítségére lenni s végül a piarista iskolák jelenlegi és régi növendékeit iskolatársi együttérzésben összetartani és támogatni.

A **váci** alakult 1923-ban; elnöke *Merva Imre* prépost-plébános; a tagok száma 1357; levélcím: Budapest, I., Csörsz-u. 5.

A **budapesti** alakult 1924-ben; elnöke *dr. Degré Miklós*, a budapesti kir. tábla ny. elnöke, magy. kir. titkos tanácsos; a tagok száma 1917 (ebből 656 az ifj. csoportban).

A **kecskeméti** alakult 1925-ben; elnöke *Zimay Károly* ny. polgármester; a tagok száma 255.

A **nagykanizsai** alakult 1925-ben; elnöke *dr. Krátky István* polgármester, magy. kir. kormányfőtanácsos; a tagok száma 260.

A **debreceni** alakult 1926-ban; elnöke

dr. Kettesy Aladár egyet. orvostanár ; a tagok száma 130.

A **veszprémi** alakult 1926-ban ; elnöke *dr. Simon György* ap. protonotárius, nagyprépost, felsőházi tag ; a tagok száma 678 (ebből 36 az ifj. csoportban).

A **szegedi** alakult 1929-ben ; elnöke *dr. Sáray Ferenc* ny. postafőigazgató ; a tagok száma 157.

A **tatai** alakult 1932-ben ; elnöke *dr. Mihályi Géza* főszolgabíró ; a tagok száma 220 (ebből 70 az ifj. csoportban). A Budapesten lakó tatai **öregdiákok** szövetsége 1934-ben alakult ; elnöke *dr. Magyary Zoltán* egyet. tanár ; a tagok száma 120 ; levélcím: Budapest, I., Dísz-tér 3.

A **sátoraljaújhelyi** alakult 1935-ben ; elnöke *dr. Orbán Kálmán* ny. polgármester ; a tagok száma 137.

A **kolozsvári** alakult 1941-ben ; elnöke *dr. Farsang Endre* kir. táblai tanácselnök ; a tagok száma 300.

Amely diákszövetségnél nincs külön levélcím említve, a levelek a piarista gimnázium címére küldendők.

Kalazanci Szent József üdvös mondásaiból:

Pax Christi! (Igy kezdte Kalazancius minden levelét.)
Deo servire non potest, qui sibi non dominatur.
Vae illi, qui inter bonos malus est.
Non est castus, qui castitatis hostes non fugit.
Vae tibi, qui alios verbis iustruis, factis destruis.
Scientia ornat, virtus coronat.
Servus Dei non vivit, ut comedat, sed comedit, ut vivat et serviat.

TARTALOM.

		Oldal
I.	Kalazanci Szent József	5
II.	Pirrotti Szent Pompilius	24
III.	A kegyestanítórend hazánkban...	30
IV.	A külföldi piaristák és a rokon szerzetek	49
V.	A piarista diák.....	56
VI.	Jeles magyar piaristák	64
VII.	Neves piarista diákok	71
VIII.	Piarista Diákszövetségek	98